

Майданик Роман
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного процесу
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1661-0535>
e-mail: roman.maidanyk@gmail.com

УДК 347.4:347.122

<https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-19-59>

ЦИФРОВА РІЧ ЯК МАЙНО ТА ЇЇ ОБОРОТОЗДАТНІСТЬ

Майданик Роман. Цифрова річ як майно та її оборотоздатність

Анотація

Статтю присвячено аналізу цифрової речі як майна та її оборотоздатності. Аргументовано, що формування цифрового майнового права ґрунтується на функціональному підході впровадження в речове та зобов'язальне право цифрових речей як прирівняного до речей майна, майнових або інших прав, які відображають сутність цифрової речі. Зауважено, що цифрові речі є майном, якщо вони мають майнову цінність, можуть відчужуватися і на які може бути звернено стягнення кредиторами, незалежно від прирівнювання їх до речей або визнання майновими (зобов'язальними тощо) правами. Зазначено, що за своєю правовою природою цифрові речі є різнорідними нематеріальними майновими благами, які існують в електронному вигляді та виражають цінність або договірні права. Різні види цифрових речей юридично характеризуються речовими, зобов'язальними або іншими правами, що визначають природу прав цифрової речі.

У дослідженні застосовано діалектичний, порівняльно-правовий, формально-логічний і системно-структурний методи наукового пізнання.

Доведено, що властиве сучасному праву формування цифрового речового та зобов'язального права є глобальною тенденцією, яка характеризується поступовим визнанням певних видів цифрових речей майном, прирівняним до речей або до майнових прав з урахуванням положень закону та сутності цифрової речі, та створенням функціональних еквівалентів володіння, речових прав, які властиві традиційному речовому або зобов'язальному праву, з урахуванням особливостей, зумовлених нематеріальною природою цифрових речей.

Ключові слова: *цифрова річ, майно, речові права, зобов'язальні права, віртуальні активи, криптоактиви, цифровий контент, цифровий файл, обліковий запис у соціальній мережі, внутрішньоіробі активи, вуглецеві цифрові активи.*

Вступ.

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство в умовах п'ятої індустріальної революції¹ характеризує трансформація цивільного обороту внаслідок визнання

¹ П'ята індустріальна революція, або 5IR, охоплює поняття гармонійної співпраці між людиною та машиною, з особливим акцентом на добробут численних зацікавлених сторін (тобто суспільства, компаній, працівників, споживачів) (див.: Noble, S. M., Mende, M., Grewal, D., Parasuraman, A., (2022). The Fifth Industrial Revolution: How Harmonious Human-Machine Collaboration is Triggering a Retail and

цифрових благ самостійними об'єктами цивільних прав, які виступають функціональними еквівалентами традиційних предметів матеріального світу. Технології розподіленого реєстру та їх функціональні аналоги створили ринок крипто-активів, інших цифрових речей, що формує новий нематеріальний, цифровий вид майна.

Властиве сучасному технологічному укладу визнання цифрового майна зумовлює необхідність цифрового майнового (речового, зобов'язального тощо) права, подібно до переходу від виключно матеріальних об'єктів речових прав до нематеріальних об'єктів, таких як інтелектуальна власність, а також від цінних паперів і документарних титулів (коносамент, просте та подвійне складське свідоцтво, аграрна розписка) у документарній формі до повністю бездокументарних цінних паперів, титульних електронних документів та онлайн-ових облікових записів у соціальних мережах як майна.

Трансформація цифрового майнового права ґрунтується на впровадженні нового, особливого виду (*sui generis*) майна, прирівняного до речей або майнових прав, на об'єкти, які раніше не були об'єктами права або були створені для зобов'язальних вимог, унаслідок чого об'єкти, які виникають із фактичних або договірних відносин, набувають речового, або *sui generis*, правового режиму, що відповідає сутності відповідної цифрової речі та положенням закону.

Мета цього дослідження полягає у виявленні поняття, правової природи та видів цифрових речей, які можуть бути майном, та визначенні способів оборотоздатності цифрових речей.

Для цього проведено огляд цифрову речі як об'єкт цивільних прав та майна; 1) загальні способи оборотоздатності цифрових речей; 2) особливості оборотоздатності окремих видів цифрових речей.

Методи

У дослідженні застосовано діалектичний, порівняльно-правовий, формально-логічний та інші методи наукового пізнання. Зокрема, за допомогою діалектичного методу було визначено наявні підходи щодо поняття та видів цифрової речі. Порівняльно-правовий метод було використано під час дослідження правової природи цього нематеріального об'єкта цивільних прав. Формально-логічний і системно-структурний методи визначили методологічну основу аналізу способів оборотоздатності цифрових речей, які можуть бути майном.

Для відстеження у відібраних для подальшого аналізу документах трансформації поглядів на вирішення проблеми внутрішнього забезпечення якості було застосовано діалектичний, історичний та порівняльно-правовий методи.

З метою визначення положень внутрішньонаціональних та міжнародно-правових актів, які доцільно врахувати у процесі висвітлення досліджуваних правовідносин, використані системно-структурний та формально-логічний методи.

Результати

1. Цифрові речі як об'єкт цивільних прав та майно

1.1. *Поняття майна*

Визначення правової природи цифрової речі та її місця в системі об'єктів цивільних прав зумовлює необхідність виявлення властивостей (ознак) майна, речі та майнових прав. Це дасть можливість зрозуміти, коли цифрова річ є майном та відповідатиме речовому або зобов'язальному та іншому праву.

Майно, з юридичного погляду, є збірним поняттям і містить у собі майнові блага незалежно від форми їх вираження. Поняття «майно» має комплексний характер. Воно охоплює широке коло об'єктів цивільних прав і може бути визначено як: сукупність матеріальних і нематеріальних об'єктів, що знаходяться у власності або іншому речовому праві особи; сукупність речей та майнових прав (актив); сукупність речей, майнових прав та обов'язків (актив і пасив).

Під майном в одних випадках розуміється сукупність належних особі речей або прирівняних до неї нематеріальних майнових благ (цифрова річ тощо), а також майнових прав та обов'язків, а в інших – лише актив майна у вигляді речей та майнових прав. Законодавство може надавати майну ще більш вузького значення. Наприклад, предметом в'їдикаційного позову (про витребування майна з чужого незаконного володіння) може бути лише індивідуально визначена річ. Тому сутність категорії «майно» потрібно тлумачити самостійно, з урахуванням конкретної ситуації та застосовної до неї правової норми.

Заслуговує на увагу розуміння майна як сукупності належних особі речей, нематеріальних майнових благ, до яких застосовуються положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) про речі (цифрові речі тощо), а також майнових прав та обов'язків, які мають майнову цінність.

До складу майна не входять права, які не можуть бути оцінені у грошовому еквіваленті або не мають культурної чи історичної цінності, не можуть відчужуватися і на які не може бути звернено стягнення кредитором (особисті немайнові права тощо). Однак шкода, завдана внаслідок порушення цих прав, оцінена в грошовому еквіваленті, може включатися до майна.

Отже, цифрові речі є майном, якщо вони мають майнову цінність, можуть відчужуватися або іншим способом переходити від однієї особи до іншої; на них може бути звернено стягнення кредитором, незалежно від прирівнювання їх до речей або визнання майновими (зобов'язальними тощо) правами.

1.2. *Поняття речі*

Чинний ЦК України у ст. 179 відображає поняття речі у вузькому розумінні, що обмежується предметами матеріального світу. Положення ЦК України про речі застосовуються до цифрових речей (віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, що створюються та існують виключно в цифровому середовищі та мають майнову цінність), якщо інше не встановлено ЦК України, законом або не випливає із сутності цифрової речі (ст. 179¹). ЦК України також передбачено, що майнові права є неспоживною річчю (ч. 2 ст. 190).

Отже, ЦК України передбачає широке розуміння речі, яке поширюється на матеріальні блага (предмети матеріального світу) та на нематеріальні майнові блага (майнові права).

Речі є результатом праці, що має внаслідок цього певну майнову цінність (споживчу вартість). До них належать не лише традиційні засоби виробництва або предмети споживання. Речами є готівкові гроші і цінні папери, різні види енергетичних ресурсів і сировини, які вироблені або видобуті людською працею і тому набули властивостей товару та стали об'єктом цивільного обороту. Винятком із цього правила є земля й інші природні ресурси, що, як правило, не є результатами праці (якщо не вважати спеціально покращених, наприклад, меліоративних земель або штучних лісопосадок тощо). Вони також залучаються до цивільного обороту, хоча саме відсутність у них властивостей, притаманних результатам будь-якої праці, а також їх природна обмеженість зумовлюють встановлення для них особливо-го правового режиму типу «юридичної речі». Як об'єкти цивільних прав земельні ділянки, ділянки надр, відокремлені водні об'єкти й інші природні ресурси також належать до категорії речей.

Речі стають об'єктами права власності й інших речових прав. Низка зобов'язальних відносин також пов'язана з речами, які виступають об'єктом відповідних дій зобов'язаної особи (боржника), наприклад, у зобов'язаннях купівлі-продажу, оренди, підряду, перевезення вантажів, завдання шкоди майну. Якщо інше не передбачено законом, не є речами включені до складу майна права вимоги, користування, а також результати інтелектуальної, творчої діяльності та інформація.

У цивільному праві іноземних країн сформувалося три основні підходи щодо розуміння речі, а саме, як: 1) матеріального блага (Німеччина, Швейцарія тощо); або 2) матеріального блага та майнових прав як складових майна (Молдова тощо), чи відмінного від особи майнового блага (Австрія, Чехія, Нідерланди тощо).

Так, ключовим для поняття речі в Німецькому цивільному уложенні (далі – НЦУ) є обмеження його обсягу виключно тілесними предметами. «Речами у сенсі закону є лише тілесні предмети», – зазначає § 90 НЦУ. Основу обмеження обсягу поняття речі в НЦУ становило уявлення про те, що речові права – це права володарювання різного ступеня, та відповідно, їх об'єктом може бути лише те, над чим можна безпосередньо здійснювати володарювання².

Певна модифікація цього підходу знайшла відображення в положеннях ст. 3:2 Цивільного кодексу Нідерландів, в якому речами визнаються матеріальні об'єкти, що можуть контролюватися людиною³.

Цивільний кодекс Молдови майном визнає сукупність належних певним фізичним та юридичним особам майнових прав та обов'язків (що оцінюються в грошо-

² Motive zu dem Entwurfe eines Buergerlichen Gesetzbuches fuer das Deutsche Reich. Bd. 3. Berlin, 1896. S. 2.

³ Див.: Dutch Civil Code (Civil Code of the Netherlands). URL: www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm (last accessed: 20.01.2025).

вому еквіваленті), які розглядаються як сума активних і пасивних цінностей, пов'язаних між собою⁴.

У свою чергу, Загальним цивільним уложенням Австрії (§ 285) та Цивільним кодексом Чехії визначено, що річ у правовому значенні охоплює все, що відрізняється від особи та слугує потребам людей⁵.

Важливою є ідея про те, що цивільні права та обов'язки можуть виникати щодо предмета матеріального світу, який здатний перебувати в правовому володарюванні особи (бути відокремленим і стійким⁶, фізично або інтелектуально підконтрольним особі й не мати волі, тобто здатності своїми думками визначати свої дії), бути оборотоздатним (здатність переходити від однієї особи до іншої) і мати майнову цінність (тобто здатність задовольняти певні потреби суб'єктів права, що може бути оцінена в грошовому еквіваленті або мати культурну чи історичну цінність). Предмет матеріального світу, який не відповідає цим ознакам, не є річчю в розумінні цивільного права.

З урахуванням зазначених вище властивостей речі положення ЦК України про речі необхідно застосовувати як до предметів матеріального світу, так і до нематеріальних майнових благ, зокрема до цифрової речі, які здатні перебувати в правовому володарюванні особи (бути відокремленими і стійкими, фізично або інтелектуально підконтрольними особі й не мати волі, тобто здатності своїми думками визначати свої дії), бути оборотоздатним (здатність переходити від однієї особи до іншої) і мати майнову цінність (тобто здатність задовольняти певні потреби суб'єктів права, що може бути оцінена в грошовому еквіваленті, або мати культурну чи історичну цінність).

До цифрової речі, іншого нематеріального майнового блага, яке не відповідає цим властивостям речі, застосовуються положення ЦК України про зобов'язальні або інші цивільні права, які відповідають сутності нематеріального майнового блага.

1.3. Поняття майнового права

Чинним ЦК України майнові права визнаються неспоживною річчю та речовими правами (ч. 2 ст. 190 ЦК).

⁴ Див.: Codul Civil al Republicii Moldova din 06-06-2002 № 1107. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125043&lang=ro (last accessed: 20.01.2025).

⁵ Див.: § 285 Загального цивільного уложення Австрії від 1911 року : URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (last accessed: 20.01.2025); Стаття 489 Цивільного кодексу Чеської Республіки (3 грудня 2012): № 89/2012. URL: <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2012/en/122919> (дата звернення: 20.01.2025).

⁶ Відокремленість речі виявляється в її індивідуальності та відмінності від інших об'єктів цивільних прав, що дає можливість ідентифікувати її та виділити із загальної маси. Стійкість речі, у свою чергу, забезпечує стабільність правових зв'язків, які виникають щодо неї.

Доктрина⁷ і судова практика⁸ визнають майнові права різновидом майна, що мають спільний режим правового регулювання з іншими його видами, зокрема такими, як речі, гроші тощо. Отже, правові норми, які регулюють відносини повернення або витребування, інші відносини обороту майна, також поширюють дію на відносини обороту майнових прав.

Заслуговує на увагу ідея розуміння майнових прав як «прав, що надають набувачеві права на майнову вигоду, або набуваються в обмін за надану чи обіцяну майнову вигоду. Якщо інше не передбачено законом або договором, майнові права можуть бути передані окремо або разом з іншим правом. У випадках, передбачених законом, майнові права визнаються речовими правами».

Отже, цифрова річ є майновим правом, якщо вона не прирівнена до речей та надає набувачеві права на майнову вигоду, або які набуваються в обмін за надану чи обіцяну майнову вигоду. До цифрової речі, яка не відповідає властивостям речі та майнового права, застосовуються положення ЦК України про інші об'єкти цивільних прав, які відповідають сутності цього нематеріального майнового блага.

1.4. Поняття та правова природа цифрової речі

ЦК України передбачено поняття та види цифрової речі, а також заперечну презумпцію прирівнювання до речей.

Відповідно до ч. 1 ст. 179¹, цифровою річчю є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність. Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті.

Поряд із загальними властивостями будь-якої речі, визначальна особлива властивість цифрової речі полягає в тому, що цей предмет цифрового середовища існує та перебуває в обороті лише в цифровій формі, та щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки лише шляхом внесення (зміни) записів до інформаційної системи⁹.

Положеннями ч. 2 ст. 179¹ ЦК України передбачено, що «особливості правового режиму цифрових речей визначаються законом. До цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, законом або не впливає із сутності цифрової речі».

Зазначені положення ЦК України про цифрові речі відбивають глобальну тенденцію щодо визнання самостійними об'єктами цивільних прав і поширення по-

⁷ Див.: Р. А. Майданик. Речове право : підручник. Київ : Алерта, 2019. С. 598–600; Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використання позицій судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 4: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої. Харків : ФО-П Колісник А. А., 2010. С. 118.

⁸ Див.: Постанова ВП ВС від 06.11.2024 у справі № 21/5005/2686/2012. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123313983>

⁹ Див.: Майданик Р. А. Цифрова річ: поняття та правова природа. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права* : матеріали Шостої всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 29 верес. 2022 р.). Львів : Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2022. С. 173.

ложень про речі або інше майно на нематеріальні об'єкти, які раніше не були об'єктами цивільних прав або створювалися для зобов'язальних вимог, унаслідок чого об'єкти, які виникають із фактичних або договірних відносин, набувають речового або квазі-речового (прирівняного до речей) правового режиму.

Цифрова річ є безтілесним (нематеріальним) об'єктом цивільних прав, що створюється й існує виключно у цифровому середовищі, має майнову цінність та перебуває у цивільному обороті.

Аналіз положень ч. 2 ст. 179¹ ЦК України свідчить, що цифрова річ презюмується прирівняним до речі майном, що передбачає застосування до цього нематеріального об'єкта цивільних прав положень ЦК України про речі, якщо інше не встановлено ЦК України, законом або не впливає із сутності цифрової речі. Це означає, що до цифрових речей застосовуються загальні правила ЦК України про речі, зокрема щодо виникнення, переходу і припинення права власності й інших речових прав, засобів захисту прав та інтересів, якщо інше не встановлено законом або не впливає із сутності цифрової речі.

Передбачена ЦК України заперечна презумпція прирівнювання цифрової речі до речі зумовлює актуальність виявлення правової природи відповідного виду цифрової речі.

За своєю правовою природою цифрові речі є різнорідними нематеріальними майновими благами, які існують в електронному вигляді та виражають цінність або договірні права. Різні види цифрових речей юридично характеризуються речовими, зобов'язальними або іншими правами, що визначають природу прав цифрової речі.

Цифрова річ означає будь-який запис або вираження вартості, що відповідає таким критеріям:

1) вона зберігається, відображається та управляється виключно в електронному вигляді, на віртуальній платформі чи базі даних або через неї, в тому числі, якщо вона є записом або вираженням матеріального активу, що є предметом торгівлі, незалежно від того, чи зберігається сама цифрова річ безпосередньо або через рахунок у посередника;

2) вона може бути об'єктом права контролю, володіння або використання, незалежно від того, чи такі права юридично визначені як речові, зобов'язальні або іншого характеру; та

3) вона може передаватися від однієї особи до іншої, в тому числі шляхом добровільного розпорядження.

Практика різних держав сформувала два основні підходи щодо правової кваліфікації цифрових речей: цілісний та об'єктно-орієнтований.

Цілісний підхід передбачає презумпцію єдиного правового режиму для різних видів цифрових речей як майна. Цифрові речі (у т. ч. віртуальні активи і цифровий контент) визнаються: а) видом речей (Молдова); б) презюмуються юридичним еквівалентом речей (Україна); в) видом майнових прав (Сербія).

Об'єктно-орієнтований підхід ґрунтується на ідеї окремих правових режимів для різних видів цифрових речей як майна, зокрема: а) криптоактиви як рухоме майно для забезпечених криптоактивів (Німеччина); б) рухоме або нерухоме майно для будь-яких видів криптоактивів (Мальта); в) інші віртуальні активи (цифрові файли, доменні імена, вуглецеві кредити або дозволи емісії Європейських вуглецевих кредитів) визнаються майновими правами; г) цифрові товаророзпорядчі документи (складські розписки, коносаменти) та внутрішньоігрове майно визнаються як майнові права або не визнаються як самостійний об'єкт цивільних прав залежно від права відповідної юрисдикції.

1.5. Види цифрових речей. Тест їх правової кваліфікації як майна

ЦК України у ст. 179¹ передбачено відкритий перелік цифрових речей.

Відповідно до ч. 1 ст. 179¹ ЦК України «цифровою річю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті».

Для права важливим є питання правової кваліфікації окремих видів цифрових речей, які можуть визнаватися майном та об'єктами речових, зобов'язальних та інших прав.

У доктрині права до цифрових речей, які можуть бути майном, відносять криптоактиви, цифрові товаророзпорядчі документи, цифровий контент та цифрові файли, доменні імена, облікові записи у соціальних мережах, внутрішньоігрові активи, вуглецеві кредити/Європейські дозволи на емісію вуглецевих цифрових активів¹⁰. Важливе значення має тест правової кваліфікації цифрової речі як майна. Цей трирівневий тест передбачає відповідь на питання, чи відповідає конкретна цифрова річ: 1) загальному поняттю майна, 2) поняттю певного виду речі, а також 3) особливостям правових титулів (право власності, забезпечувальні права тощо), способів захисту та спеціальним сферам речового права (банкрутство тощо).

1.6. Правові титули на цифрові речі

ЦК України прямо не передбачено положень про правові титули на цифрові речі, і це зумовлює актуальність питань щодо особливостей видів і змісту правових титулів на цифрову річ, зокрема права власності, доступу, контролю, квазі-речових прав на ці нематеріальні об'єкти цивільних прав.

Нематеріальна природа і презумпція поширення правового режиму речей зумовлюють загальне правило про допустимість права власності та функціонального аналогу володіння цифровими речами, зміст яких визначатимуть повноваження доступу, контролю, розпорядження та користування цифровою річю, які діють проти кожної особи або лише проти сторони договору чи іншого боржника, залежно від того, чи кваліфікуються вони як речові права, зобов'язання або інші права.

¹⁰ Див.: Maydanyk Roman. General provisions of digital property law: Categorizing digital assets. Center for Open Access in Science • Belgrade – SERBIA : 9th International e-Conference on Studies in Humanities and Social Sciences. URL: <http://centerprode.com/conferences/9leCSHSS.html> ISBN (Online) 978-86-81294-10-9 • 2023: 11–26. <https://doi.org/10.32591/coas.e-conf.09.02011m>

Відкритим залишається питання щодо застосовності права власності та володіння до цифрових речей.

Участь у цивільному обороті цифрових речей зумовлює необхідність їх визнання об'єктами права власності та володіння чи їх еквівалентів.

Право власності та володіння цифровими речами не передбачено законом.

Нині в окремих юрисдикціях сформувалося два основні підходи щодо характеру прав на цифрову річ: підхід на основі доступу і підхід на основі правового титулу.

Підхід на основі доступу (англ. *access approach*) надає певним особам доступ до змісту облікового запису, але не до самого облікового запису. Підхід на основі правового титулу (англ. *legal title approach*) надає певним особам доступ до змісту облікового запису *per se*.

Зважаючи на наведене, залишається відкритим питання щодо співвідношення права власності та права доступу: право власності лише на цифрові речі (криптоактиви тощо), які є юридичними речами, чи право доступу до цифрових речей (облікові записи у соціальних мережах тощо), які є правом вимоги. Хоча визнання цифрових речей (віртуальних активів тощо) видом майна може мати сенс у певних юрисдикціях, які мають більш функціональне розуміння поняття майна, тобто речей і майнових прав, це може різко контрастувати з поточним розумінням і кваліфікацією криптоактивів тощо як «криптомайна» в інших юрисдикціях, які визнають лише фізичні об'єкти як об'єкти речового права. З огляду на відмінності в різних юрисдикціях, при визнанні цифрових активів майном і правових титулів на них слід ураховувати правові традиції юрисдикцій.

За своєю природою право власності є найбільш повним правом особи на річ, яке примусово виконується проти всіх осіб (проти «всього світу»), а не лише щодо сторін договору. Цифрові речі, які спроможні бути об'єктом речових прав (криптоактиви тощо), можуть належати особі на праві власності.

Володіння є фактичним триманням речі як своєї. Об'єктом володіння звичайно є матеріальна річ. Тому наявне поняття «володіння» не відповідає вимогам для «володіння» цифровими речами. Зокрема, віртуальний актив (криптоактив) не є річчю, якою володіють, оскільки він не є матеріальною річчю і тому не може бути у володінні.

Володіння є фактичним пануванням над річчю, що передбачає фізичний контроль над річчю. Функціональним еквівалентом фактичного панування особи над такою цифровою річчю, як криптоактив, є практичний контроль над криптоактивом (наприклад, приватний ключ криптоактиву). Інший підхід щодо розуміння практичного контролю передбачає, що приватного ключа недостатньо для виникнення практичного контролю. Володіння пов'язане з фізичним контролем над матеріальною річчю; «практичний контроль» є більш широким поняттям, спроможним бути поширеним на нематеріальне майно та об'єкти, які право взагалі не розглядає як майно.

Однак, незалежно від того, чи достатньо приватного ключа для підтвердження практичного контролю, особа, яка має у своєму інтересі практичний контроль, має контроль над криптоактивом, який функціонально є фізичним контролем над річчю, яким володіє особа.

Альтернативним варіантом концепції практичного контролю може бути впровадження «цифрового» володіння як особливого виду володіння, об'єктом якого є цифрова річ.

У зв'язку з цим можна припустити два напрями розвитку доктрини контролю цифровими речами: 1) володіння цифровими речами, яке передбачає контроль над цифровою річчю, яку право розглядає як майно, прирівняне до речі, або 2) контроль над цифровими речами, які є майном як функціональний еквівалент володіння, якщо національне право не визнає володіння цифровими речами різновидом володіння.

Проведений аналіз свідчить, що незважаючи на відсутність у ЦК України положень про право власності й володіння цифровою річчю, застосування положень про право власності цифровою річчю, яка спроможна бути об'єктом речових прав, є допустимим.

Об'єктом володіння може бути лише матеріальна річ або майнове право, що включає можливість володіння цифровою річчю. Доцільно впровадити в ЦК України право на одну з двох моделей «володіння» цифровими речами: 1) володіння цифровою річчю; або 2) контролю над цифровою річчю як юридичний еквівалент традиційного володіння.

За своєю правовою природою володіння цифровою річчю може розглядатися як контроль володільця над нею, що охоплює необхідні для цього фактичні повноваження.

Контроль над цифровою річчю є виключним фактичним повноваженням усувати інших від отримання фактично всіх вигод від цифрової речі, отримувати фактично всі вигоди від цифрової речі та передавати всі фактичні повноваження щодо цифрової речі іншим особам («зміна контролю»).

Цифрова річ або відповідні інформаційні протоколи чи система дають можливість особі ідентифікувати себе як таку, що має контроль, визначені у частині першій цієї статті.

Зміна контролю включає заміну, модифікацію, знищення, скасування або видалення цифрової речі, а також відповідне похідне створення нової цифрової речі, яка підлягає контролю іншої особи.

Наявність контролю підтверджується демонструванням вимог ідентифікації особи, які необхідні для здійснення контролю над цифровою річчю.

Ідентифікація особи як володільця цифровою річчю може здійснюватися розумними засобами, включаючи (але не обмежуючись) ідентифікаційний номер, криптографічний ключ, номер рахунку тощо.

Набуття володіння цифровою річчю підтверджується демонструванням особою дотримання вимог ідентифікації себе як такої, що має контроль над цифровою річчю.

Особа, яка демонструє підтвердження вимог ідентифікації себе як такої, що має контроль над цифровою річчю, є її володільцем, крім випадків, якщо:

- засоби ідентифікації контролю над цифровою річчю знаходяться на зберіганні у третьої особи та/або здійснюються нею відповідно до умов правочину між зберігачем і володільцем цифрової речі;
- цифрова річ передана на зберігання будь-якій особі відповідно до закону або рішення суду;
- засоби ідентифікації контролю над цифровою річчю набуто особою неправомірно.

У разі відсутності рішення суду, яким встановлено інше та яке набрало законної сили, вважається, що будь-яка особа, якій цифрова річ (віртуальний актив тощо) належала у минулому, на законних підставах мала та має право власності на цю цифрову річ протягом усього строку контролю над нею.

Особливості володіння цифровими речами визначаються законом.

2. Загальні способи оборотоздатності цифрових речей

2.1. Види способів переходу цифрових речей між особами

Поширення правового режиму речей на цифрові речі, з огляду на їх нематеріальний характер, зумовлює необхідність виявлення застосовних до цифрових речей способів їх переходу від однієї особи до іншої, які охоплюються загальною презумпцією про застосування до цифрових речей положень ЦК України про речі та не суперечать сутності цифрових речей.

Основними способами переходу цифрових речей від однієї особи до іншої є відчуження, правонаступництво, звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника, спадкування, у тому числі на підставі заповідального відказу.

Відповідно до ч. 1 ст. 178 ЦК України, об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи.

З огляду на відсутність сформованої доктриною і правозастосовною практикою системного розуміння оборотоздатності конкретних видів цифрових речей як об'єктів цивільних прав та майна, відкритими залишаються питання, які види цифрових речей можуть відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином.

2.2. Відчуження цифрових речей

Положеннями ч. 1 ст. 346 «Підстави припинення права власності» передбачено: «1. Право власності припиняється у разі: 1) відчуження власником свого майна; <...> 5) викупу пам'яток культурної спадщини; 6) примусового відчуження земель-

них ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону; <...> 8) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; 9) ревізії; 10) конфіскації».

Аналіз положень статей 178, 179¹ і 346 ЦК України дає підстави для висновку, що відчуження цифрової речі є правовідносинами з переходу права власності на це майно від власника до іншої особи на підставі договору.

2.3. Звернення стягнення на цифрові речі за зобов'язаннями власника. Цифрова річ як предмет застави

Звернення стягнення на цифрові речі за зобов'язаннями власника або внаслідок їх примусового відчуження є самостійними, відмінними від відчуження та правонаступництва, способами переходу цифрових речей від однієї особи до іншої.

Звернення стягнення на цифрові речі за зобов'язаннями власника проводиться, зокрема, внаслідок звернення стягнення на цифрову річ як предмет застави.

При цьому, з огляду на подвійну правову природу застави/іпотеки (як речове право та забезпечення виконання зобов'язання), судова практика розглядає особу, до якої перейшло право власності на предмет застави (іпотеки), правонаступником заставодавця (іпотекодавця)¹¹.

Відповідно до ст. 590 ЦК України предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення.

Цифрова річ може бути предметом застави, незалежно від її кваліфікації як речі, цінного паперу, майнового права, якщо цифрова річ може бути відчужена заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення.

Цифрова річ є майном, яке, залежно від її виду, може бути кваліфіковане як річ (криптоактиви, які не є цінним папером), цінний папір (криптоактиви, які відповідають ознакам цінного паперу) або майнове право (цифровий контент, інші цифрові речі, які внаслідок закону або за своєю сутністю не відповідають поняттю речі).

2.4. Перехід цифрових речей у порядку правонаступництва

Перехід цифрових речей у порядку правонаступництва передбачає перехід усіх або майнових прав та обов'язків, або лише певних прав від однієї особи (правопопередник) до іншої (правонаступник) внаслідок припинення існування першої (смерть фізичної особи або припинення юридичної особи) або заміни кредитора чи боржника у зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах.

Правонаступництво цифрових речей може бути універсальним і сингулярним. При універсальному правонаступництві до правонаступника цифрових речей разом із правами первісного кредитора переходять і його обов'язки. Це має місце у разі спадкування, об'єднання в одну кількох юридичних осіб. При сингулярному право-

¹¹ Див.: Постанова Касаційного цивільного суду від 22.01.2025 у справі № 753/6230/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124689279> (дата звернення: 22.01.2025).

наступництві до правонаступника переходить тільки певне майнове право кредитора на цифрову річ, як, наприклад, при договірній передачі прав вимоги (цесії) або заповідальному відказі.

Цифрова річ переходить у порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні (п. 2 ч. 1 ст. 512 ЦК України), внаслідок спадкування (ст. 1218 ЦК України), спадкового відказу (ст. 1237 ЦК України) або припинення правопопередника-юридичної особи (статті 104, 108, 109 ЦК України, ст. 28 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» тощо).

Так, положеннями ч. 1 ст. 28 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» передбачено, що особи, які придбали державні або комунальні підприємства як єдині майнові комплекси, є правонаступниками їх майнових прав (крім права постійного користування земельною ділянкою) і обов'язків відповідно до умов договору між продавцем і покупцем та законодавства України.

Правонаступництво майнових прав та обов'язків приватизованого підприємства стосується саме осіб, які придбали державні або комунальні підприємства як єдині майнові комплекси, тобто стосується саме покупця (власника) об'єкта приватизації, який в порядку правонаступництва і набуває майнових прав приватизованого підприємства. Такого висновку дійшов Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові 29 квітня 2021 р. при розгляді справи №908/1260/20¹².

Аналіз зазначеної норми Закону дає підстави для висновку, що цифрові речі, які входять до складу єдиного майнового комплексу (підприємства), зокрема приватизованого державного або комунального підприємства, можуть переходити до покупця (власника) об'єкта приватизації, іншого підприємства, який у порядку правонаступництва набуває майнових прав на підприємство, до складу якого входять у тому числі цифрові речі як складові цього єдиного майнового комплексу.

2.5. Перехід цифрових речей у порядку спадкування

Перехід цифрових речей від однієї особи до іншої в порядку спадкування передбачає перехід прав та обов'язків на цифрову річ (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців), з урахуванням положень ЦК України про права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини.

Відповідно до ст. 1216 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Аналіз положень ч. 1 ст. 1219 ЦК України свідчить, що не входять до складу спадщини права та обов'язки на цифрові речі, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема: особисті немайнові права, права та обов'язки особи як кредитора або боржника, якщо зобов'язання є нерозривно пов'язаним з особою борж-

¹² Постанова Верховного Суду від 29 квітня 2021 року у справі №908/1260/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96628675> (дата звернення: 22.01.2025).

ника і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою, або є нерозривно пов'язаним із особою кредитора.

Положеннями ст. 608 ЦК України передбачено, що «зобов'язання припиняється смертю боржника, якщо воно є нерозривно пов'язаним з його особою і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою. Зобов'язання припиняється смертю кредитора, якщо воно є нерозривно пов'язаним з особою кредитора».

Зі змісту ст. 608 ЦК України випливає, що зобов'язання щодо цифрової речі припиняється смертю боржника, якщо воно є нерозривно пов'язаним з його особою і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою. Зобов'язання щодо цифрової речі припиняється смертю кредитора, якщо воно є нерозривно пов'язаним з особою кредитора.

Аналіз положень статей 1219, 608 ЦК України дає підстави для висновку, що до складу спадщини входять права та обов'язки щодо цифрових речей, які нерозривно не пов'язані з особою спадкодавця, а саме: не є особистими немайновими правами, правами на участь у товариствах, правами членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами, правами та обов'язками особи як кредитора або боржника у розумінні ст. 608 ЦК України.

Положеннями ст. 1237 ЦК України передбачено право заповідача зробити у заповіті заповідальний відказ. Відказоодержувачами можуть бути особи, які входять, а також які не входять до числа спадкоємців.

Відповідно до ч. 1 ст. 1238 ЦК України, предметом заповідального відказу може бути передання відказоодержувачеві у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі, що входить або не входить до складу спадщини.

Зі змісту положень статей 1237, 1238 ЦК України випливає, що перехід цифрових речей від однієї особи до іншої в порядку зробленого у заповіті заповідального відказу передбачає передання у власність або за іншим речовим правом майнового права або цифрової речі, що входить або не входить до складу спадщини, від спадкодавця до спадкоємців або осіб, які не входять до числа спадкоємців за законом.

3. Особливості оборотоздатності окремих видів цифрових речей

3.1. Криптоактиви як майно та їх оборотоздатність

Різні види криптоактивів не мають єдиного правового еквіваленту, що зумовлює необхідність виявлення їх правової природи в кожному конкретному випадку з урахуванням умов їх створення як об'єкта цивільних прав.

Регламент ЄС про ринок криптоактивів (надалі – МіСА) від 20 квітня 2023 року передбачає загальне поняття криптоактивів як цифрове вираження цінності або прав, які можуть бути передані або збережені в електронному вигляді із використанням технології розподіленого реєстру або подібної технології¹³.

¹³ EUE-Lex. «Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on Markets in Crypto-Assets, and Amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010

МІСА визнає криптоактивом будь-який заснований на блокчейн-технології криптоактив, який відповідає встановленому правом ЄС поняттю криптоактиву. Ці активи не включають індивідуально визначені токени, депозити та інші фінансові інструменти, які відповідають особливим критеріям.

МіСА виокремлює три види криптоактивів: 1) токени електронних грошей; 2) токени з прив'язкою до активів; 3) токени, які не є токенами з прив'язкою до активів і токенами електронних грошей.

Аналогічна класифікація токенів передбачена положеннями проекту Закону України від 07.11.2023 № 10225-1¹⁴.

Токени електронних грошей є видом криптоактивів зі стабільною вартістю, базуються на одній із офіційних валют і будуть функціонувати подібно до електронних грошей, замінюючи фіатну валюту в платежах. Токени електронних грошей призначені для використання як засіб обміну; вони не мають тісно пов'язаних зобов'язальних прав і тісно пов'язані з речовими правами.

Токени з прив'язкою до активів є видом криптоактиву, які не є токенами електронних грошей та покликані забезпечити стабільну вартість за допомогою прив'язки до іншої вартості або права, або їх поєднання, включаючи одну або кілька офіційних валют. Вони покликані виступати як засіб платежу, засіб зберігання вартості, а також посвідчити право власності до базового, реального активу (право власності на майно, акції тощо), подібно до традиційних цінних паперів, таких як акції. Ці токени є еквівалентом забезпечення і тому тісно пов'язані з речовими або квазі-речовими правами.

Іншим видом криптоактивів є токени, які не є токенами з прив'язкою до активів і токенами електронних грошей. Цей вид криптоактивів включає утилітарні токени, які є видом криптоактивів, що покликані лише надати доступ до товару або послуги, яка надається їх емітентом¹⁵. У зв'язку з цим утилітарні токени мають зв'язок з правом володільця на доступ до товару або послуг, яке пов'язане із зобов'язальною вимогою.

МІСА прямо виключає криптоактиви, які є унікальними та індивідуально не визначеними, від інших криптоактивів. Тому щодо більшості NFT, МІСА не застосо-

---

and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (Text With EEA Relevance),» Pages 105/40-150/44. URL: <https://www.europeansources.info/record/proposal-for-a-regulation-on-markets-in-crypto-assets/#:~:text=Regulation%20%28EU%29%202023%2F1114%20-%20adopted%20by%20the%20co-legislators,No%201095%2F2010%2C%20Directive%202013%2F36%2FEU%20and%20Directive%20%28EU%29%202019%2F1937.>

¹⁴ Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні від 07.11.2023 № 10225-1. Включено до порядку денного за № 3562-IX від 06.02.2024. URL: [lob https://itd.rada.gov.ua/2cc70e3df0a5-4b93-a055-8e7d5e461752](https://itd.rada.gov.ua/2cc70e3df0a5-4b93-a055-8e7d5e461752)

¹⁵ Волощук Д., Златін В. ЄС затвердив єдині правила для криптоактивів. Як це вплине на європейський та український ринок. 22 квітня 2023. URL: <https://forbes.ua/innovations/mica-dlya-kripti-es-zatverdvidini-pravila-dlya-kriptoaktiviv-yak-tse-vpline-na-evropeyskiy-ta-ukrainskiy-kriptorinok-poyasnyuyut-yuristidaniil-voloshchuk-ta-vyacheslav-zlatin-21042023-13236>

ується. Однак МІСА може застосовуватися до NFT, характеристика яких перетворює їх із більшою імовірністю як визначені родовими ознаками (наприклад, емітовані у серії або як колекція).

Термін «NFT» (або «Non-Fungible Token») означає індивідуально визначений (тобто невзаємозамінний) токен, право власності на який записано в блокчейні (або іншому виді цифрової системи розподіленого реєстру), що надає власнику права або доступ до одного або більше активів чи майнових прав.

NFT може бути використаний для внесення в реєстр прав власника активу або доступу до активу чи майнових прав, з якими пов'язаний токен. Ця особливість NFT створює більшість його вартості¹⁶.

Важливо відрізнити токен від пов'язаних із ним активів або майнових прав. Хоч кожен NFT є унікальним, кілька NFT можуть бути пов'язані з тим самим базовим активом (наприклад, той самий цифровий твір). При цьому, хоч володілець NFT може володарювати токеном, це не обов'язково означає передачу набувачу будь-яких прав інтелектуальної власності на базовий актив або майнові права, з якими пов'язаний токен¹⁷.

NFT покликані підтвердити унікальність та право власності на токен щодо базового активу (цифрове зображення на твір мистецтва, віртуальний будинок в онлайн-грі, фотоальбом тощо). Право власності на NFT має залежати від структури та базового активу. Наприклад, після відчуження NFT, який посвідчує права покупця щодо цифрового твору мистецтва, покупець як власник NFT має доступ до цього базового активу, але це не означає, що покупець автоматично набуває права власності на базовий актив. Залежно від умов, покупець NFT може бути уповноважений оглянути цифровий твір мистецтва і не набуває права власності на нього в будь-якій формі (наприклад, будь-які цифрові файли твору мистецтва).

Криптоактиви можуть вільно відчужуватися (токени електронних грошей і токени з прив'язкою до активів) або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва (утилітарні токени) чи спадкування (всі види криптоактивів), якщо вони не обмежені в обороті внутрішніми правилами інформаційної платформи, яка забезпечує оборот криптоактивів.

Криптоактиви, залежно від їх виду, може бути кваліфіковано як майно, прирівняне до речі (токени електронних грошей і токени з прив'язкою до активів; окремі види NFT; криптоактиви, які не є цінним папером), цінного паперу (криптоактиви, які відповідають ознакам цінного паперу) або майнове право (утилітарні токени; окремі види NFT, інші криптоактиви, які внаслідок закону або за своєю сутністю не відповідають ознакам прирівняного до речі майна та цінного паперу).

¹⁶ Non-Fungible Tokens and Intellectual Property. A Report to Congress. United States Patent and Trademark Office. March 2024. 112:3. URL: <https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents//joint-USPTO-USCO-Report-on-NFTs-and-Intellectual-Property.pdf>

¹⁷ Can There be Multiple NFTs for One piece of Digital Art?, BFT Plazas, URL: <https://nftplazas.com/learn-about-nfts/multiple-nfts-for-one-piece-of-digital-art/>.

Криптоактиви можуть відчужуватися за правилами відчуження товару (токени електронних грошей і токени з прив'язкою до активів) або майнових прав чи права вимоги (утилітарні токени) відповідно до положень ЦК України про предмет договору купівлі-продажу.

Криптоактиви можуть переходити в порядку звернення стягнення за зобов'язаннями, зокрема за договором застави.

Криптоактиви можуть бути предметом застави незалежно від їх кваліфікації як майна, прирівняного до речі, цінного паперу, майнового права, якщо цифрова річ може бути відчужена заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення відповідно до положень ст. 590 ЦК України про звернення стягнення на предмет застави.

Криптоактиви можуть переходити у порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні, внаслідок спадкування, спадкового відказу або припинення правопопередника-юридичної особи.

Криптоактиви можуть переходити у порядку спадкування, якщо ці криптоактиви нерозривно не пов'язані з особою спадкодавця у розумінні ст. 1219 ЦК України.

Криптоактиви можуть переходити на підставі зробленого у заповіті заповідального відказу, що передбачає передання у власність або за іншим речовим правом майнового права або криптоактиву, що входить або не входить до складу спадщини, від спадкодавця до спадкоємців або осіб, які не входять до числа спадкоємців за законом відповідно до положень статей 1237, 1238 ЦК України.

3.2. Цифрові товаророзпорядчі документи як майно та їх оборотоздатність

Цифрові товаророзпорядчі документи (коносаменти, просте та подвійне складське свідоцтво, аграрна розписка) визнаються як майнові права або не визнаються як самостійний об'єкт цивільних прав залежно від права відповідної юрисдикції.

Відповідно до Закону України «Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва» складські свідоцтва є товаророзпорядчими складськими документами на пред'явника або іменні, що посвідчують право власності на товар, який зберігається на сертифікованому складі, та право розпоряджатися товаром, прийнятим на зберігання за цим свідоцтвом. Передача прав, встановлених простим складським свідоцтвом, здійснюється шляхом його передачі іншому держателю за зробленим на простому складському свідоцтві передавальним написом. Володілець обох частин подвійного складського свідоцтва має право розпоряджатися товаром, що зберігається на сертифікованому складі. Володілець заставної частини подвійного складського свідоцтва (заставного свідоцтва) має лише право застави на товар. Володілець складської частини подвійного складського свідоцтва, відокремленої від заставного складського свідоцтва, не має права розпоряджатися цим свідоцтвом без згоди заставодержателя (володільця заставного свідоцтва).

Аграрна розписка є відмінним від договору поставки чи додатку до нього спеціфічним видом правочину, який має спеціальне законодавче врегулювання (Закон України «Про аграрні розписки»), товаророзпорядчим документом, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, забезпечене заставою майбутнього врожаю (Постанова КГС ВС від 04.02.2025 у справі №911/103/24)¹⁸.

Коносамент є документом, який підтверджує укладення договору перевезення вантажу та певні умови договору перевезення щодо вантажів, які були навантажені на судно; він є розпискою перевізника в отриманні вантажу у стані, який зазначений у самому коносаменті, та товаророзпорядчим цінним папером, який видає перевізник власнику вантажу та підтверджує право подальшого розпорядження чи користування майном, указаним у цьому документі. Здійснення прав із коносаменту можливе виключно при фізичному наданні оригіналу. Копія коносаменту, навіть копія, яка завірена капітаном судна, не виконує функцій самого коносаменту. У практиці морських перевезень використовуються так звані електронні коносаменти (electronic bill of lading), що зумовлено економією витрат на їх поштову пересилку, збільшенням перевезень і скороченням часу таких перевезень¹⁹.

В Україні цифрові товаророзпорядчі документи законом не передбачено.

Цифрові товаророзпорядчі документи існують як облікові записи, здатні бути предметом доступу, контролю, розпорядження або користування, контрольованим або відчужуваним від однієї особи до іншої на підставі правочину.

Це свідчить про відповідність цього цифрового майна всім критеріям майна.

У разі визнання правом України цифрових товаророзпорядчих документів самостійним об'єктом цивільних прав, відмінним від традиційних (матеріалізованих) товаророзпорядчих документів, зазначені цифрові об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися, переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва та спадкуватися, якщо вони не обмежені в обороті законом та внутрішніми правилами інформаційної платформи, яка забезпечує оборот цих цифрових речей.

З огляду на це цифрові товаророзпорядчі документи може бути кваліфіковано як прирівняне до цінного паперу майно (цифрові товаророзпорядчі документи, які відповідають ознакам цінного паперу) або як майнове право (цифрові товаророзпорядчі документи, які не відповідають ознакам цінного паперу).

У цьому випадку цифрові товаророзпорядчі документи можуть відчужуватися за правилами відчуження цінного паперу (якщо ця цифрова річ прирівняна до цінного паперу) або майнових прав чи права вимоги (якщо ця цифрова річ не прирівняна до цінного паперу) відповідно до положень ЦК України про предмет договору купівлі-продажу.

¹⁸ Див.: Постанова КГС ВС від 04.02.2025 у справі №911/103/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124964387>

¹⁹ Брильов О. А. Коносамент: його значення і зміст. *Українське право*. 05.10.2020. URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/konosament-yogo-znachennya-i-zmist/?month=12&year=2020

Цифрові товаророзпорядчі документи можуть переходити в порядку звернення стягнення за зобов'язаннями, зокрема за договором застави.

Цифрові товаророзпорядчі документи можуть бути предметом застави, незалежно від їх кваліфікації як майна, прирівняного до речі, цінного паперу, майнового права, якщо цифрова річ може бути відчужена заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення відповідно до положень ст. 590 ЦК України про звернення стягнення на предмет застави.

Цифрові товаророзпорядчі документи можуть переходити у порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні, внаслідок спадкування, спадкового відказу або припинення правопередника-юридичної особи.

Цифрові товаророзпорядчі документи можуть переходити у порядку спадкування, якщо ці цифрові речі нерозривно не пов'язані з особою спадкодавця у розумінні ст. 1219 ЦК України.

Цифрові товаророзпорядчі документи можуть переходити на підставі зробленого у заповіті заповідального відказу, що передбачає передання у власність або за іншим речовим правом майнового права або цифрові товаророзпорядчі документи, що входять або не входять до складу спадщини, від спадкодавця до спадкоємців або осіб, які не входять до числа спадкоємців за законом відповідно до положень статей 1237, 1238 ЦК України.

3.3. Доменні імена, цифрові файли і цифровий контент як майно та їх оборотоздатність

Доменне ім'я є одним із засобів індивідуалізації суб'єктів господарювання, а також некомерційних юридичних осіб і фізичних осіб у мережі «Інтернет» для їх власної популяризації та просування продукції (послуг тощо).

Законодавство України не містить чітких положень щодо правової природи доменного імені – чи це засіб індивідуалізації учасників цивільних відносин, чи об'єкт права власності, чи певний окремий об'єкт цивільних прав.

Визначення доменного імені в законодавстві України наведено, зокрема в ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Відповідно до цієї норми доменне ім'я – це ім'я, яке використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті. У ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» ці поняття деталізовано: домен – частина ієрархічного адресного простору мережі «Інтернет», яка має унікальну назву, що її ідентифікує, обслуговується групою серверів доменних імен та централізовано адмініструється.

Доменне ім'я відрізняється від вебсайту. Апеляційний суд Чернігівської області у рішенні від 28.09.2015 року, справа № 750/13264/14 зазначає: «Веб-сайт (Website) – це об'єднана однією адресою (доменним іменем) сукупність документів фізичної чи юридичної особи. Доменне ім'я є ідентифікатором особи в мережі інтернет, а власник веб-сайту доменного імені може крім того визначити власну назву такого сайту (логотип)»²⁰. Доменне ім'я, зареєстроване у відповідному домені,

²⁰ Рішення апеляційного суду Чернігівської області від 28.09.2015 року, справа № 750/13264/14. Єдиний державний реєстр судових рішень № 42238555. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/42238555> (дата звернення: 14.01.2025).

використовується для позначення відповідного сайту. Для того, щоб сайт був позначений конкретним доменним ім'ям, спочатку необхідно зареєструвати доменне ім'я у відповідному домені (Рішення Рівненського міського суду від 07.05.2015 року у справі № 569/8791/14-ц)²¹.

Власниками доменного імені та вебсайту можуть бути дві різні особи. Така ситуація можлива, коли власник доменного імені передає його у власність або користування іншій особі на підставі відповідного договору або ж коли воно здійснюється без належної правової підстави, про що адміністратор та реєстратор не повідомляються. Такої ж позиції дотримується Європейський суд з прав людини, який у своєму рішенні у справі «Паєффген проти Німеччини» (PAEFFGEN GMBH v. Germany, № 25379/04, 21688/05, 21722/05, 21770/05, ECHR 2007) зазначив, на те, що власник доменного імені вправі самостійно визначати способи його використання (розмістити рекламу, сайт про послуги і товари, зробити доступ платним або безкоштовним, здавати доменне ім'я в оренду, продати його). Тому виключне право на використання доменного імені має економічну цінність, а відповідно, є правом на майно за змістом статті 1 Протоколу №1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод²².

За своєю правовою природою доменне ім'я є об'єктом цивільних прав, що виконує функції засобу індивідуалізації учасників цивільних відносин, на який можуть поширюватися положення закону про право інтелектуальної власності. Наприклад, доменне ім'я може бути використане як комерційне найменування або інше комерційне позначення, що має майнову цінність для його власника.

Доменне ім'я є нематеріальним майновим благом, яке має майнову вартість, виконує функції засобу адресації в мережі «Інтернет», що асоціюється з відомістю та репутацією особи, яка стоїть за інформаційним ресурсом, до якого адресує доменне ім'я.

Доменне ім'я є об'єктом цивільних прав, що відображає майнову цінність, на який можуть поширюватися положення про право інтелектуальної власності на знак для товарів тощо у випадках, встановлених законом, та зобов'язальні права із договорів, укладених між реєстратором та реєстрантом (власником доменного імені) щодо надання послуг з реєстрації, використання та розпорядження доменним іменем.

Оскільки доменне ім'я має словесне вираження (зазвичай латиницею), воно може бути ідентичним чи схожим до ступеню змішування з різними об'єктами права інтелектуальної власності — знаки для товарів і послуг, фірмові (комерційні)

²¹ Рішення Рівненського міського суду від 07.05.2015 року у справі № 569/8791/14-ц. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/53589013> (дата звернення: 14.01.2025).

²² «Paeffgen (Паєффген) проти Німеччини»: право на доменне ім'я є правом власності (Ст. 1 Протоколу № 1 Конвенції, Заяви №№ 25379/04, 21688/05, 21722/05 та 21770/05 від 18 вересня 2007 року). URL: [https://protocol.ua/ua/paeffgen_gmbh_proti_nimechchini_pravo_na_domenne_im_ya_e_pravom_vlasnosti_\(st_1_prtrtokolu_1_konventsii_zayavi_25379_04_21688_05_21722_05_ta_21770_05_vid_18_veresnya_2007_roku\)/](https://protocol.ua/ua/paeffgen_gmbh_proti_nimechchini_pravo_na_domenne_im_ya_e_pravom_vlasnosti_(st_1_prtrtokolu_1_konventsii_zayavi_25379_04_21688_05_21722_05_ta_21770_05_vid_18_veresnya_2007_roku)/)

найменування, географічні зазначення походження товару, об'єкти авторського права та інші²³. Так, відповідно до ч. 1 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» порушенням прав власника свідоцтва вважається також використання без його згоди в доменних іменах знаків та позначень, вказаних у п. 5 ст. 16 цього Закону.

На домен другого рівня (тобто приватне доменне ім'я в домені сегмента мережі «Інтернет» відповідної держави) поширюється регламент реєстрації доменних імен у відповідному національному домені (наприклад, в Україні таким є домен .UA). Про Порядок реєстрації доменних імен другого рівня в домені .UA визначено Регламентом особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA. Ці регламенти не є ані нормативно-правовим документом, що встановлюють права та обов'язки будь-яких третіх осіб, ані документом, що регулюють правовідносини між будь-якими особами. Вони є частиною договорів, укладених тільки між адміністратором національного домену (наприклад, домену .UA та реєстраторами доменних імен)²⁴.

Доменне ім'я є предметом договірних послуг щодо реєстрації, користування та розпорядження (про реєстрацію доменного імені, надання послуг хостингу, обробку даних, зміну власника домену тощо), які реєстратори надають власникам доменів²⁵.

Доменне ім'я існує як цифровий запис, захищений паролем шляхом реєстрації доменного імені володільця, який здатний бути предметом контролю, права на доступ, користування та розпорядження, має майнову цінність, може бути контролюваним для певних осіб і спроможним бути відчуженим від однієї особи до іншої.

Це означає, що доменне ім'я відповідає всім критеріям, які вимагаються для майна незалежно від того, якою мірою на доменне ім'я поширюється режим права інтелектуальної власності і такі майнові права матимуть більший чи менший характер договірних (зобов'язальних) прав між цифровими послугами провайдера та володільця (власника) цього доменного імені.

Право України розрізняє категорії «цифровий контент» і «цифровий файл».

Цифровий контент є самостійним об'єктом цивільних прав і видом цифрових речей.

З юридичної точки зору, власне, цифровий файл розглядається як електронний документ, що не вважається об'єктом цивільних прав і майном. Нині цифровий файл не є самостійним майновим благом, він є лише передумовою (елементом)

²³ Тарасенко Л. Доменне ім'я як засіб в індивідуалізації в цифровому середовищі. TS& Partners. URL: tspartners.lviv.ua/articles/domenne-imja-jak-zasib-individualizatsiji-v-tsyfrovomu-seredovyschi/ (дата звернення: 14.01.2025).

²⁴ Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені.UA версія 1.0. 01 квітня 2014. URL: https://www.hostmaster.ua/policy/Reglament_UA_1.0_UK.pdf (дата звернення: 14.01.2025).

²⁵ Див.: Договір про реєстрацію доменного імені. URL: <https://www.hostinger.com/ua/legal/dogovir-reestracii-domennogo-imeni> ; Угода щодо зміни власника домену. URL: <https://www.hostinger.com/ua/legal/ugoda-pro-zminu-vlasnyka-domenu> (дата звернення: 14.01.2025).

цифрового контенту як об'єкта цивільних прав та майна (наприклад, цифрова фотографія, електронна книга тощо).

Однак, попри недоступність до людського сприйняття, цифрова інформація є своєрідним джерелом даних для комп'ютерної техніки, що спонукає інформаційну систему до дій відтворення інформації у вигляді, доступному для сприйняття людиною. Тому запис цифрової інформації доцільно ототожнити з поняттям «файл», який електронно-обчислювальна техніка не лише зчитує, а й починає відтворювати самостійно без участі користувача²⁶.

Цифровий файл є наявною в бінарному форматі текстовою, медіа-, або іншою інформацією визначеного обсягу, закодованою за допомогою певного алгоритму і записаною на носії, що трансформується в доступну для сприйняття людиною форму і має правовий режим майна як об'єкта цивільних прав, класифікація якого проводиться за цільовим призначенням і формою його візуалізації, яка повинна відповідати нормативно визначеним характеристикам відповідного виду цифрового майна та переліком відповідних реквізитів (текстовий файл, медіа-файл тощо)²⁷.

Ключовою особливістю для виокремлення цифрових файлів з усієї сукупності інформаційних файлів у самостійний об'єкт цивільних прав, що є майном особи, є можливість їх візуалізації або аудіалізації для подальшого сприйняття людиною. У зв'язку з цим цифровий файл є записом цифрової інформації, що трансформується в доступний для сприйняття людиною контент.

З огляду на це заслуговує на увагу теза про те, що цифровий файл є наявною в бінарному форматі текстовою, медіа-, або іншою інформацією визначеного обсягу, закодованою за допомогою певного алгоритму і записаною на носії, що трансформується в доступну для сприйняття людиною форму і має правовий режим майна як об'єкта цивільних прав. Запис цифрової інформації доцільно ототожнити з поняттям «файл», який електронно-обчислювальна техніка не лише зчитує, а й починає відтворювати самостійно без участі користувача.

У цьому контексті в літературі зазначається, що цифрові файли (частина інформації, яка зберігається та доступна комп'ютерній програмі) розглядаються не як проста інформація, а як самостійний цифровий об'єкт, що існує на логічному – програмне забезпечення – рівні комп'ютерної системи. У доктрині обґрунтовується, що речове право могло б визнати цифровий файл як новий, третій вид майна, поряд із матеріальними речами та майновими правами. Це дасть можливість допомогти вирішити спори щодо доступу до цифрового файлу шляхом надання

²⁶ Карпюк Д. В. Визначення поняття електронний документ: український досвід. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : тези доп. міжнар. наук. конф. (6 жовт. 2015 р., м. Київ). Київ, 2015. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/696> (дата звернення: 14.01.2025).

²⁷ Див.: Майданик Роман. Поняття та природа цифрового файлу і цифрового контенту у країнах цивільного та загального права. *Цифрова трансформація прав: ЄС та Україна* : матеріали 1-ї міжнар. наук.-практ. конф. (30 квіт. 2024 р., м. Харків) / за ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева, О. Р. Шишки. Харків : ХНУВС, 2024. С. 56–69. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/80ff086e-7a03-4991-8b6b-072fa3a3933e/content#page=56> (дата звернення: 14.01.2025).

речових способів захисту, подібних до тих, які надаються для паперових документів²⁸.

Цифровий файл зазвичай розглядається як такий, що існує на трьох рівнях.

На рівні фізичної інфраструктури цифровий файл зберігається на апаратному пристрої (або «носії») у двійковому коді, як послідовність одиниць і нулів.

На логічному рівні цифрові файли існують як цифрові об'єкти, які створюються і контролюються за допомогою програмних додатків, що інтерпретують двійковий код на апаратному рівні й дозволяють користувачам взаємодіяти з цифровими файлами.

Нарешті, на рівні контенту цифровий файл містить набір інформації, сприйнятної для людини, наприклад, зображення або музику.

Щодо цього електронний документ відрізняється від паперового листа. Лист існує лише на двох рівнях: 1) фізичний аркуш (аркуші) паперу; і 2) його контент (композиція та інформація). Натомість той самий лист, збережений як електронний документ, існує на трьох рівнях: 1) фізичний носій, наприклад, комп'ютер; 2) цифровий файл, який ви можете відкрити у Microsoft Word; і 3) контент листа.

Варто зазначити, що цифровий файл на логічному рівні суттєво відрізняється від простої інформації на рівні контенту.

Отже, цифровий файл є сукупністю інформації, що зберігається на цифровому носії, існує на різних рівнях (фізичний, логічний, контент) як сприйнятне людськими органами чуття нематеріальне майно, що генерується інтерфейсом комп'ютера або іншого цифрового пристрою з користувачем за допомогою одного або комбінації наших органів чуття для того, щоб він міг сприймати бінарно закодовану сукупність інформації у вигляді зображень, музики або інших цифрових об'єктів.

За своїми характеристиками цифровий файл є цифровою річчю, здатною бути предметом контролю, прав зберігання файлу на жорсткому диску, фізичної поставки жорсткого диску іншій особі і повідомлення їй пароля, здатні бути відчуженими незалежно від того, що ними не можна зазвичай розпорядитися, оскільки вони можуть бути предметом майнових вимог та, відповідно, можуть зумовлювати потребу у визнанні цифрового файлу майном як об'єкта цивільного обороту, яке не є річчю чи прирівняним до речі майном.

Законодавство України визначає цифровий контент як «дані, які створюються і надаються в цифровій формі. До цифрового контенту належать, зокрема, комп'ютерні програми, застосунки, відеофайли, аудіофайли, музичні файли, цифрові ігри та електронні книги» (абз. 11 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги», далі – Закон № 3321-IX)²⁹.

²⁸ Michels J. M., Christopher Millard Ch. The New Things: Property Rights in Digital Files? *The Cambridge Law Journal*. 2022. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4115442 (last accessed: 20.01.2025).

²⁹ Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text> (дата звернення: 12.01.2025).

У доктрині права цифровий контент розглядається як наявна в бінарному форматі інформація, що становить цифровий текст або медіа-інформацію, є придатною до взаємодії з цифровим середовищем і з технічним і програмним забезпеченням, може бути протягом достатнього часу збережена на довговічному носії для подальшого використання виконавцем або споживачем протягом часу, необхідного для відтворення інформації на носії у незмінному вигляді³⁰.

Порівняння цифрового файлу та цифрового контенту дає певні підстави розглядати цифровий контент як більш широке поняття, що охоплює цифровий файл, оскільки предметом цифрового контенту є будь-яка інформація, а цифровий файл – лише текстової та медіа-інформації.

До обов'язкових ознак (умов) цифрового контенту Закон №3321-IX відносить цифрове середовище, інтегрований характер, сумісність, функціональність і довговічного носія.

Цифровий контент як комп'ютерний файл не містить у собі об'єкти авторського права та/або суміжних прав. Цифровий об'єкт у вигляді комп'ютерного файлу може містити лише інформацію в електронній (цифровій) формі – одиниці та нулі – про такі об'єкти.

Доктрина права України визнає цифровий контент об'єктом цивільних прав із подвійною правовою природою, що виявляється в поєднанні його матеріальної (цифровий носій) та нематеріальної (дані, що генеруються та постачаються лише онлайн) форми вираження. Подвійна правова природа зумовлює наявність у цифрового контенту ознак речі та нематеріальних благ, на які поширюються майнові та особисті немайнові права автора³¹.

За своєю правовою природою цифровий контент є формою вираження нематеріального блага, при цьому його особливістю є незалежність (відірваність) від матеріального носія³². Тобто цифровий контент може існувати як інтегральна частина матеріального носія (у випадку запису на CD-R диск), так і незалежно від того, чи вміщений він на конкретному матеріальному носіїві.

Цифровий контент, який є результатом інтелектуальної діяльності, за своєю правовою природою є об'єктом інтелектуальної власності. Цифровий контент, який не є результатом інтелектуальної діяльності, є об'єктом цивільних прав, на який поширюються положення ЦК України про цифрову річ. Права на цифровий контент, який не є результатом інтелектуальної власності, виникають, здійснюються та припиняються незалежно від права на річ та інтелектуальну власність.

За своїми характеристиками цифровий контент є цифровою річчю, здатною бути предметом контролю, прав зберігання файлу на жорсткому диску, фізичної

³⁰ Див.: Майданик Р. Вказ. пр. С. 58.

³¹ Саванець Л. М. Цифровий контент як об'єкт авторського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія ПРАВО. Вип. 59, т. 1. С. 168. <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.35>

³² Katner W. J. Prawo cywilne – część ogólna. *System Prawa Prywatnego*. 2012. Т. 1. С. 1358.

поставки жорсткого диску іншій особі і повідомлення їй пароля, здатні бути відчуженими, незалежно від того, що ними не можна зазвичай розпорядитися, оскільки вони можуть бути предметом майнових вимог та, відповідно, можуть зумовлювати потребу у визнанні цифрового майна майном, але не річчю чи прирівняним до речей майном.

Проведений аналіз свідчить про наявність підстав для поширення положень ЦК України про майнові права на доменні імена, цифровий контент або на цифровий файл (у разі визнання останнього самостійним об'єктом цивільних прав).

Доменні імена та цифровий контент (цифрові файли) можуть відчужуватися за правилами відчуження майнових прав чи права вимоги відповідно до положень ЦК України про предмет договору купівлі-продажу або договору відступлення права вимоги (цесії).

Доменні імена та цифровий контент (цифрові файли) можуть переходити в порядку звернення стягнення за зобов'язаннями, зокрема за договором застави, якщо ці цифрові речі можуть бути відчужені заставодавцем і на них може бути звернене стягнення відповідно до положень ст. 590 ЦК України про звернення стягнення на предмет застави.

Доменні імена та цифровий контент (цифрові файли) можуть переходити у порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні, внаслідок спадкування, спадкового відказу або припинення правопопередника-юридичної особи.

Зазначені цифрові речі можуть переходити у порядку спадкування, якщо ці цифрові речі нерозривно не пов'язані з особою спадкодавця у розумінні ст. 1219 ЦК України, а також можуть переходити на підставі зробленого у заповіті заповідального відказу відповідно до положень статей 1237, 1238 ЦК України.

3.4. Обліковий запис у соціальній мережі як майно та його оборотоздатність

Обліковий запис у соціальній мережі (електронна пошта тощо) існує як цифровий обліковий запис, який функціонує як спосіб ідентифікації особистості його володільця та засіб надсилати та отримувати цифрову інформацію.

Права на обліковий запис у соціальній мережі визнаються майновими правами або не визнаються як самостійний об'єкт цивільних прав залежно від права відповідної юрисдикції.

Наприклад, Правова комісія Об'єднаного Королівства зазначає, що «електронна пошта структурована так, що володільця запису лише має (договірні) права проти послуг провайдера облікового запису електронної пошти. Комплексна договірна угода (або сукупність договірних угод) регулює триваючу доставку послуг сервісного провайдера та інформаційної технологічної інфраструктури, а також триваючої ліцензії на користування інтелектуальною власністю провайдера послуг та, відповідно, описує параметри відносин між володільцем рахунку і провайдером послуг.

Окремі автори зазначають, що договір між провайдером послуг електронної пошти та володільцем облікового запису електронної пошти зазвичай міститься в умовах надання послуг. Цей підхід відповідає кваліфікації речового права, що ґрунтується на критерії незалежного існування майна від особи та правового порядку, який є типовим для доктрини англійського права. Однак цей підхід не повною мірою кореспондує критерію контролю, який набуває дедалі більшого поширення в європейській доктрині права. Відповідно до критерію контролю електронна пошта здатна бути предметом контролю, правом доступу, користування та розпорядження, має майнову цінність, може бути контрольованим певною особою і здатним бути відчуженим від однієї особи та іншої.

Це означає, що обліковий запис у соціальній мережі відповідає всім критеріям для майна і може бути цифровим майном та бути визнаним як майно, незалежно від того, якою мірою такі майнові права матимуть більший чи менший характер зобов'язання між провайдером цифрових послуг і володільцем цього облікового запису.

Право на обліковий запис у соціальних мережах може відчужуватися за правилами відчуження майнових прав чи права вимоги відповідно до положень ЦК України про предмет договору купівлі-продажу або договору відступлення права вимоги (цесії).

Право на обліковий запис у соціальних мережах може переходити в порядку звернення стягнення за зобов'язаннями, зокрема за договором застави, якщо ця цифрова річ може бути відчужена заставодавцем і на неї може бути звернене стягнення відповідно до положень ст. 590 ЦК України про звернення стягнення на предмет застави.

Право на обліковий запис у соціальних мережах може переходити в порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні, внаслідок спадкування, спадкового відказу або припинення правопопередника-юридичної особи.

Право на обліковий запис у соціальних мережах (Instagram-акаунт тощо) зазвичай підлягає спадкуванню. Спадкоємці власника акаунта у соціальних мережах можуть мати повний активний доступ до акаунта померлого власника цього акаунта, включно з активним його використанням. Актуальним залишається питання щодо успадкування спадкоємцем права необмеженого доступу, тобто використання акаунта, з урахуванням відмінностей умов договору акаунта в різних соціальних мережах. Одні соціальні мережі не дозволяють передачу за ліцензією або придбання акаунтів, у тому числі в порядку спадкування (Instagram), інші – не забронюють торгівлю та правонаступництво акаунтів (YouTube, Telegram).

Так, Meta, якій належить Instagram, зазвичай переводить акаунти померлих людей у так званий меморіальний стан. Тоді акаунт залишається активним і видимим, але ніхто не може увійти в нього і, відповідно, більше не може нічого поширювати.

Рішенням від 30.12.2024 р. №13 У 116/23 Вищий земельний суд Ольденбурга (Німеччина) ухвалив, що спадкоємці можуть мати повний активний доступ до ака-

унта померлого в Instagram. Суд вважає це обмеження занадто суворим. Він надав спадкоємці (дружина і єдиний спадкоємець померлого власника акаунта) необмежений доступ до акаунта, в тому числі й активне використання³³.

Право доступу до облікового запису в соціальних мережах (акаунта), як правило, успадковується. Саме цього висновку дійшов Верховний суд Німеччини у прецедентному рішенні від 12 липня 2018 р. у справі № III ZR 183/17³⁴.

Спадкоємці вступають у договірні відносини померлого з оператором щодо інформаційних послуг ведення акаунта в порядку універсального правонаступництва.

Якщо спадкоємець отримав у порядку спадкування всі права та обов'язки спадкодавця на підставі свого статуту спадкоємця (тобто з урахуванням умов договору ведення акаунта та умов спадкування), це право включає в себе пасивне право на використання лише для читання, а також право на активне використання.

Це не суперечить чинному законодавству і судовій практиці в Україні. Хоч це питання залишається до певної міри відкритим, оскільки Верховний Суд в Україні не сформував одноманітної практики щодо спадкування облікового запису в соціальних мережах (акаунта). З огляду на передбачені ЦК України обмеження щодо спадкування тісно пов'язаних з особистістю спадкодавця майнових прав за договором, за своєю правовою природою послуги оператора цих послуг не мають суто особистого характеру.

Оператор цих послуг зобов'язується лише надавати технічні послуги сторонам договору – такі як забезпечення доступності комунікаційної платформи та публікація контенту, але не особистого характеру (персональні) послуги. Натомість ці послуги можуть бути надані спадкоємцям у незмінному вигляді. Те саме стосується і зобов'язань власника рахунку. Вони не мають суто особистого характеру. Крім того, оператори таких послуг (Meta Meta тощо) вже дозволяють представництво при відкритті облікових записів за умови, що майбутній власник облікового запису дав на це згоду, що суперечить припущенню про максимальну персоналізацію.

Обмеження в кращому випадку можна знайти в тому, що договір пристосований до власника акаунта, а отже, є персоналізованим, оскільки лише власник акаунта має право публікувати контент і писати повідомлення під своїм акаунтом. Однак ці договірні відносини нічим не відрізняються від інших, в яких зобов'язаною та уповноваженою є лише одна сторона. Це точно не той випадок, коли послуги оператора з ведення акаунта підлаштовуються під одну особу так, що зміна особи

³³ Dietrich P. Erbin darf Instagram-Konto voll nutzen. *LTO Legal Tribune Online*. 16.01.2025. URL: <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/olg-oldenburg-13u11623-zugang-instagram-konto-aktive-nutzung-erbe-alphonso-williams> (last accessed: 20.01.2025).

³⁴ Biermann B. Facebook-Chats sind auch nur Briefe. *LTO Legal Tribune Online*. 12.07.2018. URL: [https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/bgh-iiizr18317-vererbbarkeit-facebook-konto-digitaler-nachlass-gesamt-rechtsnachfolge-fernmeldegeheimnis#:~:text=Die%20Eltern%20des%20im%20Jahr,und%20samtlicher%20ihr%20zugeordneten%20Daten](https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/bgh-iiizr18317-vererbbarkeit-facebook-konto-digitaler-nachlass-gesamt-rechtsnachfolge-fernmeldegeheimnis#:~:text=Die%20Eltern%20des%20im%20Jahr,und%20samtlicher%20ihr%20zugeordneten%20Daten.). (last accessed: 20.01.2025).

змінює характер послуги. Нарешті, цей оператор завжди надає однакову технічну базу, незалежно від того, хто є власником облікового запису.

Одним із потенційних аргументів обмеження, чому суд може надати доступ до рахунку лише в режимі читання, а не повного доступу до нього, може бути судовою практика щодо договорів поточних рахунків. Довірчі відносини між кредитною установою та власником рахунку відіграють важливу роль у такому договорі. Однак застосування цієї судової практики до спадкування акаунта видається невідривним, оскільки між оператором послуг акаунта у соціальних мережах і померлим не було довірчих відносин. Власник акаунта в соціальній мережі не довіряє оператору майнові активи, а договірні відносини не характеризуються особливою довірою або кредитоспроможністю з боку власника акаунта.

Актуальним залишається питання спадкування облікового запису в соціальній мережі, що становить конфіденційну інформацію про померлу особу або третіх осіб.

3.5. Внутрішньоігрові цифрові активи як майно та їх оборотоздатність

Внутрішньоігрові активи стосуються будь-якого цифрового предмета цифрового активу, що існує в межах відеогри або онлайн-середовища. Ці активи можуть бути придбані через гру, досягнення або безпосереднє придбання від ігрового девелопера або інших гравців.

Правова комісія Об'єднаного Королівства вважає, що внутрішньоігрові активи є видом цифрових активів, які використовуються для збагачення досвіду гри гравця, або для отримання цих активів для кращого виконання в межах гри. Багато внутрішньоігрових активів мають значну цінність. Прикладами внутрішньоігрових активів є «шкіра» (вбрання аватара), колекційні речі, зброя і навіть віртуальна земля та будівлі³⁵.

Наприклад, у World of Tanks користувач (учасник відеогри) має право мати танки, патрони, емблеми та інші ігрові ресурси³⁶. Також користувач може отримати цінне ігрове майно, підтримуючи різні благодійні акції, які пропонують ігрові компанії, наприклад United Wargaming³⁷, або події, такі як проєкт «Гіперіон» у World of Tanks³⁸.

Правовідносини щодо «ігрових» активів тісно пов'язані з об'єктами реального (фізичного) світу, оскільки ці віртуальні активи, у більшості випадків, тісно пов'язані з аватарами, або персонажами в Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs), а також з іншими посередницькими кіберпослугами, коли представ-

³⁵ The Law Commission of England and Wales. Para 7.33 of Digital assets Consultation paper. No 256. 28 July 2022. URL: <https://www.lawcom.gov.uk/project/digital-assets/> (last accessed: 20.01.2025).

³⁶ World of Tanks. URL: <https://eu.wargaming.net/support/uk/products/wot/article/10213/> (last accessed: 20.01.2025).

³⁷ United Wargaming. URL: <https://united.wargaming.net/ua.html> (last accessed: 12.01.2025).

³⁸ Ваффентрагер: проєкт «Гіперіон». World of Tanks. URL: <https://worldoftanks.eu/uk/content/guide/general/waffentrager-event/> (дата звернення: 12.01.2025).

лення фізичного «я» є обов'язковим. У зв'язку з цим все більше гравців починають розглядати представлення самого себе у віртуальному світі як «другого я» або у формі «віртуального проксі», що робить віртуальні активи дедалі важливішим і тісно пов'язаним із реальним життям³⁹.

Дискусія про майнові права на ігрові предмети як віртуальні об'єкти у відеоіграх виникла разом з Інтернетом, і після того, як ігри були перенесені на платформу домашніх комп'ютерів, було виявлено, що Інтернет можна використовувати для створення онлайн-ігор, таких як багатокористувацькі підземелля (MUD), до яких можуть бути підключені безліч гравців з усього світу⁴⁰.

Із значним поширенням доступного широкосмутового доступу до Інтернету та нових технологій, таких як 3D-графіка та графіка високої чіткості в реальному часі, Java та Adobe Flash, багато розробників ігор, таких як масові багатокористувацькі рольові онлайн-ігри (MMORPG), зробили деякі віртуальні об'єкти своїх ігор штучно дефіцитними та обмінюваними. Як наслідок, гравці почали торгувати цими віртуальними об'єктами, навіть своїми обліковими записами. Зі стрімким розвитком домашніх консолей, підключених до Інтернету, таких як Xbox і PlayStation, мобільних ігор і платежів, торгівля віртуальними об'єктами в іграх стала гігантським ринком у Китаї⁴¹.

Внутрішньоігрові предмети визнаються майновими правами або не визнаються самостійними об'єктами цивільних прав залежно від законодавства відповідної юрисдикції.

Право багатьох національних правопорядків не передбачає спеціальних правових положень щодо ігрових активів як майна і не визнає їх самостійним об'єктом цивільних прав.

Поряд із особливостями застосовного права та відсутністю чіткої відповіді, чи є «ігрові» активи майном, потрібно також урахувати визначальне значення умов договору між власником (*developers*) відеоігри та користувачем (гравцем) щодо характеру прав на ігрові активи, які останній купує або виграє під час відеоігри.

У більшості випадків користувачі не отримують будь-якого права власності в обмін на придбання «ігрових» активів. Ігрові девелопери контролюють *in-game* економіку, а «ігрові» активи залишаються в межах ігрової екосистеми, тобто їх оборот обмежується їх відчуженням між користувачами відеоігри. Незалежно від вкладення реальних грошових коштів, користувачі (гравці) зазвичай не набувають права власності на ці ігрові активи.

³⁹ Xiaochun Zhang. Games in China: virtual assets and localization. March 2011 MultiLingual: 35–39. P. 35. URL: <https://www.researchgate.net/publication/279931486> (last accessed: 10.01.2025).

⁴⁰ Mulligan J., Patrovsky B. Developing Online Games: An Insiders Guide (Nrg-Programming) (New Riders Pub 2003) 444.

⁴¹ TIANXIANG HE, From Single-Player Games to Metaverse: A Futuristic Analysis of Challenging Legal Issues in the Video Game Industry in China. *GRUR International*. 2022, 1–15. P. 2. <https://doi.org/10.1093/grurint/ikac039>

Однак регулювання ігрових активів у правозастосовній практиці переважно як договірних прав, а не як майна, прирівняного до речей, та об'єкта права власності, не виключає можливого визнання цього нового об'єкта цивільних прав майном та об'єктом права власності.

Багато експертів вважає, що рано чи пізно суди та законодавці будуть змушені визнати реальність «віртуальної» власності, зокрема права власності на «ігрові» активи. Це створює нові виклики та можливості для правового регулювання цих відносин.

Цим зумовлена актуальність наявних у правовій доктрині підходів щодо правової природи «ігрових активів» як майна, а також як об'єкта договірних прав та права власності.

З приводу правової природи ігрового майна в доктрині права сформувалося два основні підходи, а саме як:

1) певна форма уречевленого або самостійного об'єкта, який існує в цифровому світі⁴²; та

2) сукупність інформації, розташованої на серверах і комп'ютерах, програмного забезпечення, прав інтелектуальної власності та договірних прав⁴³.

Останній підхід певною мірою відображає позицію Правової Комісії Об'єднаного Королівства, яка стверджує, що «ігрові цифрові активи структуровані так, що гравець має лише (договірні) права проти постачальника послуг ігрового цифрового активу»⁴⁴.

У праві США формується інший підхід, згідно з яким цифрові ігрові активи (аватари тощо) визнаються майном, що підтверджується формуванням відповідної судової практики.

Типовим прикладом такого підходу є рішення Окружного суду Східного округу штату Пенсильванія у справі *Bragg v Linden Research (2007)*⁴⁵ (далі – *Bragg v Linden Research Inc*), що стосувалася позовів щодо права власності на віртуальну власність, конфіскації компанією Linden інвентаря гравця та призупинення дії його облікового запису.

Суд у справі *Bragg v Linden Research Inc* ухвалив: «Перш ніж особа отримує дозвіл на участь у Second Life [багатокористувацькій онлайн-грі], вона повинна прийняти Умови надання послуг Second Life (надалі – «УПУ»), натиснувши на кнопку, що свідчить про прийняття УПУ». Результатом цієї справи стало важливе ранне

⁴² Див., наприклад: Lim H. Y.-F. Virtual world, virtual land but real property. *Singapore Journal of Legal Studies*. 2010. 304; Fairfield J. A. T. Virtual property. 2005. Vol. 85 *Boston University Law Review* 1047.

⁴³ Див.: Bridge M., McMeel G., Gullifer L. and Low K. The Law of Personal Property (3rd ed 2021) paras 8–059 to 8–062. 600 487 F. Supp. 2d 593 (United States District Court for the Eastern District of Pennsylvania).

⁴⁴ UK Law Commission Digital Assets: Consultation Paper 256. 28 July 2022. Para 7.2. URL: <https://www.lawcom.gov.uk/project/digital-assets/>.

⁴⁵ *Bragg v Linden Research, Inc.*, 487 F. Supp. 2d 593 (E. D. Penn. 2007). URL: <https://casetext.com/case/bragg-v-linden-research>

рішення про можливість примусового виконання онлайнної ліцензійної угоди з кінцевим користувачем (EULA) відповідно до американського договірної права.

Водночас суто договірна природа не повністю відповідає одному з ключових принципів віртуального світу: «Second Life – це онлайнний, 3D-віртуальний світ, вигаданий, створений і належить його мешканцям». Як зазначають окремі автори, це повідомлення було розміщено на головній сторінці сайту www.secondlife.com. Після Брега воно було змінено на таке: «Second Life – це онлайн, 3D-віртуальний світ, вигаданий і створений його мешканцями». Нещодавно воно було замінено на таке: «Втеча до найбільшої в Інтернеті спільноти 3D-віртуального світу, створеного користувачами»⁴⁶.

Тому прихильники речового підходу стверджують, що «користувачі повинні мати можливість як володіти контентом, який вони створюють, так і брати участь у створеній вартості. Збереження майнових прав користувачів є необхідним кроком на шляху до появи дійсно реальних онлайнних світів»⁴⁷.

Допустимість існування речових прав на «ігрові» активи зумовлена тим, що дії учасників під час комп'ютерної гри можуть проявитися в реальному світі, зокрема крадіжка аватару або порушення його немайнових прав (наприклад, зґвалтування аватару).

Цьому підходу сприяє правозастосовна практика окремих країн.

Так, в Об'єднаному Королівстві поліція розслідує зґвалтування неповнолітньої дівчини в метавсесвіті внаслідок онлайн-зґвалтування її аватару – її цифрової особи. Самій дівчині не було завдано жодних пошкоджень, оскільки не було будь-якого фізичного втручання. 16-річна дівчина стверджує, що зазнала такого рівня морального потрясіння, немовби це сталося в реальному житті. Представник поліції заявив, що потерпіла дитина зазнала такої самої психологічної та емоційної травми, як будь-яка особа, яка була фізично зґвалтована, оскільки «віртуальний» досвід безпосередньо отримує реальна фізична особа – учасник гри. Посадова особа, обізнана з цією справою, зазначила: «Ця дитина зазнала психологічної травми подібно до тієї, якої зазнає будь-яка особа, яка була фізично зґвалтована».

Представник поліції вважає, що з огляду на те, що бажання зґвалтувати аватар дитини у віртуальному середовищі може проявитися і в реальному житті, справу варто розслідувати⁴⁸.

⁴⁶ De Zwart M. Contractual communities. Effective Governance of Virtual Worlds. *UNCW Law Journal*. 2010. Vol. 33(2). P. 605–627. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/09/33-2-1.pdf (last accessed: 10.01.2025).

⁴⁷ Linden Research Inc, 'Linden Lab Preserves Real World Intellectual Property Rights of Users of its Second Life Online Service' (Press Release, 14 November 2003), cited in *Bragg* 487 F Supp 2d 593 (ED Penn, 2007), Memorandum of Robreno J (30 May 2007) 4.

⁴⁸ Camber R. British police probe VIRTUAL rape in metaverse. *Mail Online News*. 01 Jan 2024. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12917329/Police-launch-investigation-kind-virtual-rape-metaverse.html> (last accessed: 12.01.2025).

У цьому контексті заслуговує на увагу правова кваліфікація таких об'єктів за правом Китаю, яке пішло шляхом юридичного прирівняння цих віртуальних об'єктів до об'єктів реального/фізичного світу, зокрема щодо правової оцінки крадіжок аватарів, іншого «грального» майна у комп'ютерній грі.

Судові спори щодо віртуальних активів у Китаї, таких як крадіжка віртуальних активів в іграх, переважно вирішуються на підставі Загальних положень Цивільного кодексу разом із Законом про договори та інколи Закону Китаю про захист споживчих прав та інтересів. Права та обов'язки гравців та операторів гри загалом залежать від договорів, укладених між ними, коли обліковий запис зареєстрований для гри.

Перший китайський судовий спір, що стосується правової кваліфікації віртуальних об'єктів у відеогрі, було розглянуто в 2003 р.⁴⁹

Незважаючи на те, що китайські цивільні закони і підзаконні акти на той час не передбачали, що віртуальне майно могло бути захищене, суд першої інстанції ухвалив рішення, згідно з яким ігрове майно може бути захищене як вид нематеріального майна, оскільки воно мало грошову цінність.

Пізніше ця позиція була прийнята як принцип відповідно до ст. 127 Загальних положень Цивільного права Китаю у 2017 р. (скасовано)⁵⁰ та відповідно до ст. 127 Цивільного кодексу Китаю 2020 р.⁵¹

Судові справи щодо віртуальних активів у Китаї, такі як крадіжка «ігрового» майна, здебільшого вирішуються на підставі Загальних положень Цивільного Закону Китаю разом із Законом про договори та інколи Законом Китаю про захист права та інтересів споживачів. Права та обов'язки гравців у відеогрі та операторів здебільшого залежать від договорів, укладених між ними, коли зареєстрований обліковий запис для гри.

У Китаї «ігрові» активи нормативно визначаються як «цифрова або нематеріальна форма майна, що існує в кіберпросторі, яке включає ідентифікаційний профіль гравця в онлайн-іграх, віртуальну валюту в грі, всі види обладнання, пов'язаного з ідентифікаційним профілем гравця, та інформаційні продукти, такі як облікові записи електронної пошти та зміст послуг з повідомлення».

У доктрині права Китаю вважається, що ігрові предмети в онлайн-іграх стають власністю, оскільки вони купуються прямо чи опосередковано за гроші в реальному житті.

Наприклад, рішенням китайського суду від 18 грудня 2003 р. визнано, що користувачу, в якого вкрали нематеріальні активи, завдано також шкоди. Ця шкода

⁴⁹ Li Chenhong v Beijing Bei Ji Bing Technology Development Ltd. [2004] Beijing Second People's Intermediate Court, EZMZZ No 02877.

⁵⁰ Статтю 127 Загальних положень цивільного права Китаю передбачено, що «віртуальна власність є об'єктом мережевої віртуальної власності. Якщо інші закони передбачають захист даних та онлайн віртуального майна, такі положення переважають».

⁵¹ Стаття 127 Цивільного кодексу Китаю передбачає, що «там, де існують закони, які особливо передбачають захист даних і мережевого віртуального майна, таких положень необхідно дотримуватися.»

включає час, витрачений на віртуальний світ для отримання товарів, які потім були вкрадені, і вартість передплати протягом багатьох років. Рішенням китайського суду Гаучжоу (2006) визнано, що принцип захисту приватної власності також поширюється на так звану віртуальну власність. У цьому випадку користувач вкрав і перепродав окремі віртуальні об'єкти у відеогрі Dahuа Xiyou. Цим рішенням суд визнав, що гравці витрачають час, енергію та гроші на купівлю віртуальних товарів, і тому вони мають не просто цінність, а додану вартість.

Доктрина і правозастосовна практика в Україні не сформували чіткої позиції щодо визнання ігрового майна (*In-game digital assets*) самостійним об'єктом цивільних прав і майном, придбаним або отриманим у відеогрі віртуальним активом, на який можуть поширюватися положення про речі. На ці правовідносини може бути поширено положення ст. 179¹ ЦК України, що передбачають спростовну презумпцію про юридичне прирівнювання віртуальних активів до речей. За змістом зазначеної норми ЦК України віртуальні активи є різновидом цифрової речі, на яку поширюються положення ЦК про речі, якщо інше не передбачено законом або сутністю цифрової речі. «Ігрові» активи у відеогрі є віртуальним активом у розумінні Закону України «Про віртуальні активи», оскільки ці віртуальні активи є «нематеріальним благом, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі» (ст. 1 Закону).

Віртуальні відносини з відеогри щодо здійснення прав на ігрові активи прямо та/або опосередковано впливають на майнові та особисті немайнові права учасників відеогри і третіх осіб. Гравець, у якого вкрали «ігрові» активи у відеогрі, витрачає свої гроші, інше майно і власні зусилля, тому він має майнову цінність, яка є доданою вартістю та об'єктом цивільних прав, що перебуває у власності приватної особи та підлягає речово-правовим й іншим способам судового захисту.

Заслуговує на увагу позиція авторів про те, що «гравці (як землевласники) фактично “володіли” об'єктами власності в грі»,⁵² а «внутрішньоігрові цифрові активи набувають певної майнової природи, й обмеження використання речі, передбачені умовами ліцензії, не є несумісними з правом власності на річ, особливо враховуючи той факт, що умови надання послуг провайдера передбачали можливість гравця контролювати землю, якою він володів у грі. Вони могли виключити інших, розділити її або продати відповідну ігрову землю»⁵³.

Водночас не позбавлена логіки протилежна позиція Правової комісії Об'єднаного Королівства, яка вважає, що «ігровий цифровий актив існує як результат поєднання інфраструктури, інтелектуальної власності та серверів, які дають можливість мережі гравців грати разом в одній екосистемі. Однак усі ці речі самі по собі

⁵² Lim H. Y.-F. Virtual world, virtual land but real property. Singapore Journal of Legal Studies. 2010. 304, 312, referring to Guardian Unlimited: Gameblog, Second Life and the Virtual Property Boom. 2005. 14 June.

⁵³ Lim H. Y.-F вказ.пр. 320 to 321.

є об'єктами права власності, що належать, зокрема, розробнику гри або певній платформі, яка надає свої послуги гравцям»⁵⁴.

Проведений аналіз свідчить, що якщо законодавство або судова практика не визнає внутрішньоігрові цифрові активи об'єктом права власності, зокрема, розробника гри або платформи, яка надає свої послуги гравцям, то гравці (як власники земельних ділянок тощо) можуть розглядатися як власники об'єктів права власності у грі, оскільки внутрішньоігрові цифрові активи набувають певної майнової природи, враховуючи, що обмеження використання речі, передбачені умовами ліцензії, не є несумісними з правом власності на річ, особливо враховуючи той факт, що умови надання послуг передбачають можливість гравця контролювати ігрове майно (земля тощо), яким він володіє в грі, і він може виключити інших, розділити її або продати відповідне ігрове майно.

Це означає, що внутрішньоігрові віртуальні активи відповідають усім критеріям для майна і можуть бути визнані як майно незалежно від того, якою мірою такі майнові права матимуть більший чи менший характер зобов'язання між провайдером цифрових послуг і володільцем ігрового майна.

Ігрове майно може бути кваліфіковано як майно, прирівняне до речі, або як майнове право (право вимоги) тією мірою, з урахуванням якої це встановлено внутрішніми правилами та впливає із сутності онлайн-гри.

Ці цифрові речі можуть відчужуватися за правилами відчуження товару відповідно до положень ЦК України про предмет договору купівлі-продажу.

До договору відчуження права вимоги щодо ігрового майна застосовуються положення про відступлення права вимоги, якщо інше не встановлено законом або договором чи не впливає з їхньої суті відповідно до положень ст. 656 ЦК України.

Ігрове майно може переходити в порядку звернення стягнення за зобов'язаннями, зокрема за договором застави, якщо інше не передбачено договором і внутрішніми правилами онлайн-гри.

Ігрове майно може бути предметом застави, незалежно від їх кваліфікації як майна, прирівняного до речі чи майнового права, якщо ця цифрова річ може бути відчужена заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення відповідно до положень ст. 590 ЦК України про звернення стягнення на предмет застави.

Ігрове майно може переходити у порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні, внаслідок спадкування, спадкового відказу або припинення правопередника-юридичної особи.

Ігрове майно може переходити у порядку спадкування, якщо ці цифрові речі нерозривно не пов'язані з особою спадкодавця у розумінні ст. 1219 ЦК України.

Ігрове майно може переходити на підставі зробленого у заповіті заповідального відказу, що передбачає передання у власність, або за іншим речовим правом майнового права, або ігрове майно, що входить або не входить до складу спадщини, від

⁵⁴ The Law Commission of England and Wales. Para 7.41 of Digital assets Consultation paper. No 256. 28 July 2022. URL: <https://www.lawcom.gov.uk/project/digital-assets/> (last accessed:20.01.2025).

спадкодавця до спадкоємців або осіб, які не входять до числа спадкоємців за законом, відповідно до положень статей 1237, 1238 ЦК України.

3.6. Вуглецеві цифрові активи як майно та їх оборотоздатність

Вуглецеві кредити/європейські дозволи на емісію вуглецевих цифрових активів CO₂ (надалі – вуглецеві дозволи) існують як електронні записи і титули на дозволи, які не мають матеріальної форми, здатні містити права розпорядження та користування, бути контрольованими, відчужуваними, кожен дозвіл має унікальний код, який дозволяє ідентифікувати та сприяє виконанню й стабільності дозволу.

Найближчий аналог позиції в англійських судах щодо цього питання відображено у рішенні in *Armstrong DLW GmbH v Winnington Networks Ltd* [2012] EWHC 10(Ch) (11 January 2012), у справі, яка стосується оманливого відчуження дозволів вуглецевих емісій, відомих як EUAs. У цій справі Суд ухвалив, що позивач має речовий віндикаційний позов на вартість EUAs і що цей вуглецевий віртуальний актив становить «позов із майнової вимоги або певний вид нематеріального майна»⁵⁵.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що речово-правовий статус вуглецевих дозволів не викликає особливих суперечностей та є достатньо імовірним.

Вуглецеві дозволи може бути кваліфіковано як майно, прирівняне до речі, або як майнове право чи право вимоги з урахуванням встановлених правил випуску (емісії) вуглецевих дозволів.

Ці цифрові речі можуть відчужуватися за правилами відчуження товару або майнового права відповідно до положень ЦК України про предмет договору купівлі-продажу.

Вуглецеві дозволи можуть переходити в порядку звернення стягнення за зобов'язаннями, зокрема за договором застави.

Зазначені цифрові речі можуть бути предметом застави, якщо вуглецевий дозвіл може бути відчужений заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення відповідно до положень ст. 590 ЦК України про звернення стягнення на предмет застави.

Вуглецеві дозволи можуть переходити у порядку правонаступництва як підстава заміни кредитора у зобов'язанні, внаслідок спадкування, спадкового відказу або припинення правопопередника-юридичної особи.

Вуглецеві дозволи можуть переходити у порядку спадкування, якщо ці цифрові речі нерозривно не пов'язані з особою спадкодавця у розумінні ст. 1219 ЦК України.

Ці цифрові речі можуть переходити на підставі зробленого у заповіті заповідального відказу, що передбачає передання у власність або за іншим речовим правом майнового права або вуглецеві дозволи, що входять або не входять до складу спадщини, від спадкодавця до спадкоємців або осіб, які не входять до числа спадкоємців за законом, відповідно до положень статей 1237, 1238 ЦК України.

⁵⁵ *Armstrong DLW GmbH v Winnington Networks Ltd* (2012) EWHC 10(Ch) (11 January 2012). URL: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff72960d03e7f57ea8e5b> (last accessed: 12.01.2025).

Висновки

Проведений аналіз цифрової речі як майна та її оборотоздатності дає підстави для таких висновків.

1. Формування цифрового майнового (речового, зобов'язального тощо) права ґрунтується на функціональному підході впровадження в майнове право цифрових речей як майна, прирівняного до речей, майнових або інших прав, які відображають сутність цифрової речі й положення закону.

2. Цифрові речі є майном, якщо вони мають майнову цінність, можуть відчужуватися або іншим способом переходити від однієї особи до іншої, і на які може бути звернено стягнення кредитором, незалежно від прирівнювання їх до речей або визнання майновими (зобов'язальними тощо) правами.

3. Цифрова річ є безтілесним (нематеріальним) об'єктом цивільних прав, що створюється й існує виключно у цифровому середовищі, має майнову цінність та перебуває у цивільному обороті.

4. За своєю правовою природою цифрові речі є різнорідними нематеріальними майновими благами, які існують в електронному вигляді та виражають цінність або договірні (зобов'язальні) права. Різні види цифрових речей юридично характеризуються речовими, зобов'язальними або іншими правами, що визначають природу прав цифрової речі.

5. Цифрова річ означає будь-який запис або вираження вартості, що відповідає таким критеріям: 1) вона зберігається, відображається та управляється виключно в електронному вигляді, на віртуальній платформі чи базі даних або через неї, в тому числі, якщо вона є записом або вираженням матеріального активу, що є предметом торгівлі, незалежно від того, чи зберігається сама цифрова річ безпосередньо або через рахунок у посередника; 2) вона може бути об'єктом права контролю, володіння або використання, незалежно від того, чи такі права юридично визначені як речові, зобов'язальні або іншого характеру; та 3) вона може передаватися від однієї особи до іншої, в тому числі шляхом добровільного розпорядження.

6. Цифровими речами, які можуть бути майном, є криптоактиви, цифрові товаророзпорядчі документи, цифровий контент та цифрові файли, доменні імена, облікові записи у соціальних мережах, внутрішньоігрові активи, вуглецеві кредити/Європейські дозволи на емісію вуглецевих цифрових активів.

7. Положення ЦК України про речі необхідно застосовувати до цифрової речі, яка здатна перебувати в правовому володарюванні особи, бути оборотоздатною і мати майнову цінність.

8. Цифрова річ є майновим правом, якщо вона не прирівняна до речей та надає набувачеві права на майнову вигоду, або які набуваються в обмін за надану чи обіцяну майнову вигоду.

9. До цифрової речі, яка не відповідає властивостям речі та майнового права, застосовуються положення ЦК України про інші об'єкти цивільних прав, які відповідають сутності цього нематеріального майнового блага.

REFERENCES

- Agreement on changing the domain owner. <https://www.hostinger.com/ua/legal/ugoda-pro-zminu-vlasnyka-domenu> [in Ukrainian].
- Biermann, B. (2018, December 12). Facebook-Chats sind auch nur Briefe. *LTO Legal Tribune Online*. <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/bgh-iiizr18317-vererbbarkeit-facebook-konto-digitaler-nachlass-gesamtrechtsnachfolge-fernmeldegeheimnis#:~:text=Die%20Eltern%20des%20im%20Jahr,und%20samtlicher%20ihr%20zugeordneten%20Daten> (last accessed: 20.01.2025). [in English].
- Bragg v Linden Research, Inc., 487 F. Supp. 2d 593 (E. D. Penn. 2007). <https://casetext.com/case/bragg-v-linden-research> [in English].
- Bridge, M., Bridge, G., McMeel, G., Gullifer, L., & Low, K. (2021). *The Law of Personal Property* (3rd ed.), paras 8–059 to 8–062. 600 487 F. Supp. 2d 593 (United States District Court for the Eastern District of Pennsylvania). [in English].
- Bryliov, O. A. (2020, October 5). *Konosament: Yobo znachennya i zmist* [Bill of lading: its meaning and content]. *Ukrayinske pravo (Ukrainian Law)*. https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/konosament-yogo-znachennya-i-zmist/?month=12&year=2020 [in Ukrainian].
- Camber, R. (2024, January 1). British police probe virtual rape in metaverse. *Mail Online News*. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12917329/Police-launch-investigation-kind-virtual-rape-metaverse.html> [in English].
- Cassation Civil Court (2025, January 22), Decision in case No. 753/6230/22. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124689279> [in Ukrainian].
- Chernihiv Regional Appeal Court (2015, September 28), Decision in case No. 750/13264/14. State Judicial Decisions Register No. 42238555. <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/42238555> (last accessed: 10.01.2025) [in Ukrainian].
- Civil Code of Moldova, (2002, June 6) № 1107. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125043&lang=ro. [in Moldovan].
- Civil Code of the Czech Republic. (2012) Law of Czech Republic 89/2012 <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2012/en/122919> [in English].
- Civil Code of the Netherlands. *DCL Dutch civil Law wibe-site* www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm (last accessed: 20.01.2025). [in English].
- De Zwart, M. (2010). Contractual communities. Effective governance of virtual worlds. *UNCW Law Journal*, 33(2), 605–627. <https://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/09/33-2-1.pdf> [in English].

- Dietrich, P. (2025, January 16). Erbin darf Instagram-Konto voll nutzen. *LTO Legal Tribune Online*. <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/olg-oldenburg-13u11623-zugang-instagram-konto-aktive-nutzung-erbe-alphonso-williams> [in English].
- Domain Name Registration Agreement. <https://www.hostinger.com/ua/legal/dogovir-reestracii-domennogo-imeni> [in English].
- Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Regulation of Virtual Asset Circulation in Ukraine (2023, November 11) №10225–1 <https://itd.rada.gov.ua/2cc70e3d-f0a5-4b93-a055-8e7d5e461752> [in Ukrainian]
- England and Wales High Court (Chancery Division) (2012, January 11). *Armstrong DLW GmbH v Winnington Networks Ltd*. <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff72960d03e7f57ea8e5b> [in English].
- EU-E-Lex. (2023). «Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on Markets in Crypto-Assets, and Amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (Text With EEA Relevance),» Pages 105/40–150/44. <https://www.europeansources.info/record/proposal-for-a-regulation-on-markets-in-crypto-assets/#:-:text=Regulation%20%28EU%29%202023%2F1114%20-%20adopted%20by%20the%20co-legislators,No%201095%2F2010%2C%20Directive%202013%2F36%2FEU%20and%20Directive%20%28EU%29%202019%2F1937> [in English].
- Fairfield, J. A. T. (2005). Virtual property. *Boston University Law Review*, 85, 1047. [in English].
- General Civil Code of Austria, 1911. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (last accessed: 10.01.2025) [in English]
- He, T. (2022). From single-player games to metaverse: A futuristic analysis of challenging legal issues in the video game industry in China. *GRUR International*, 00(0), 1–15. <https://doi.org/10.1093/grurint/ikac039>
- Karpyuk, D. V. (2015, October 6). Vyznachennya ponyattya elektonnyy dokument: ukrayinskyy dosvid [Definition of the concept of an electronic document: the Ukrainian experience]. In *Mizhnarodna naukova konferentsiya «Biblioteka. Nauka. Komunikatsiya»* [International scientific conference «Library. Science. Communication»]. Kyiv, Ukraine. <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/696> [in Ukrainian]
- Katner, W. J. (2012). *Civil Law – General Part. Private Law System* (Vol. 1). [in Polish].
- Li Chenhong v Beijing Bei Ji Bing Technology Development Ltd. [2004]. Beijing Second People's Intermediate Court, EZMZZ No. 02877.
- Lim, H. Y.-F. (2010). Virtual world, virtual land but real property. *Singapore Journal of Legal Studies*, 304. [in English].

- Linden Research Inc. (2003, November 14). *Linden Lab Preserves Real World Intellectual Property Rights of Users of its Second Life Online Service* (Press Release). Cited in Bragg, 487 F. Supp. 2d 593 (ED Penn, 2007), Memorandum of Robreno J (May 30, 2007), 4. [in English].
- Maydanyk, R. (2023). General provisions of digital property law: Categorizing digital assets. *9th International e-Conference on Studies in Humanities and Social Sciences*, Belgrade, Serbia. ISBN (Online) 978-86-81294-10-9. <https://doi.org/10.32591/coas.e-conf.09.02011> m [in English].
- Maydanyk, R. (2024). Ponyattya ta pryroda tsyfrovoho faylu i tsyfrovoho kontentu u krayinakh tsyvil'noho ta zahal'noho prava [The concept and nature of digital file and digital content in civil and common law countries]. In *Tsyfrova transformatsiya prav: YeS ta Ukrayina* [Digital Transformation of Law: EU and Ukraine]. Materials of the First International Scientific and Practical Conference (Kharkiv, April 30, 2024). Kharkiv, Ukraine: KhNUVS, 56–69. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/80ff086e-7a03-4991-8b6b-072fa3a3933e/content#page=56> [in Ukrainian]
- Maydanyk, R. A. (2022). Tsyfrova rich: ponyattya ta pravova pryroda [Digital thing: concept and legal nature]. In *Aktualni problemy intelektual'nobo, informatsiyogo, IT ta Internet prava* [Current problems of intellectual, information, IT, and Internet law], Materials of the Sixth All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Lviv, September 29, 2022). Lviv, Ukraine: Yurydychnyi fakultet Lviv. nats. un-t im. I. Franka, 173–178. [in Ukrainian]
- Michels, J. M., & Millard, Ch. (2022). The New Things: Property Rights in Digital Files? *The Cambridge Law Journal*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4115442 [in English].
- Motive zu dem Entwurfe eines Buergerlichen Gesetzbuches fuer das Deutsche Reich. [Motives for the draft of a civil code for the German Reich]. (1896). *Bd. 3*, Berlin, 2.
- Mulligan, J., & Patrovsky, B. (2003). *Developing Online Games: An Insiders Guide* (Nrg-Programming). New Riders Pub. [in English].
- Noble, S. M., Mende, M., Grewal, D., & Parasuraman, A. (2022). The Fifth Industrial Revolution: How Harmonious Human-Machine Collaboration is Triggering a Retail and Service [R]evolution. *ScienceDirect. Journal of Retailing*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022435922000288> [in English].
- On Digital Content and Digital Services (2023, August 10). Law of Ukraine. No.3321-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text> (last accessed: 12.01.2025) [in Ukrainian]
- Regulation of the peculiarities of registration of private second-level domain names in the .UA domain version 1.0, (2014, April 1). https://www.hostmaster.ua/policy/Reglament_UA_1.0_UK.pdf[in Ukrainian]
- Rivne City Court (2015, May 7), Decision in case No. 569/8791/14-c. <https://verdictum.ligazakon.net/document/53589013> (last accessed: 12.01.2025) [in Ukrainian]

- Savanets, L. M. (2019). Digital content as an object of copyright. *Scientific Bulletin of Uzhorod National University*, 59 (1), 167–170. <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.35> [in Ukrainian]
- Supreme Court (2021, April 29), Resolution in case No. 908/1260/20. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96628675> [in Ukrainian]
- Supreme Court of the Cassation Civil Court (2025, February 4), Resolution in case No. 911/103/24. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124964387> [in Ukrainian]
- Tarasenko, L. (n.d.). Domain name as a means of individualization in the digital environment. *TSE& Partners*. <http://tspartners.lviv.ua/articles/domenne-imja-jak-zasib-indyvidualizatsiji-v-tsyfrovomu-seredovyschi/>
- The Law Commission of England and Wales. (2022, July 28). Para 7.33; Para 7.41 of Digital Assets Consultation Paper. No 256. <https://www.lawcom.gov.uk/project/digital-assets/> (last accessed: 20.01.2025). [in English].
- TIANXIANG He (2022). From single-player games to metaverse: A futuristic analysis of challenging legal issues in the video game industry in China. *GRUR International*, 00(0), 1–15. <https://doi.org/10.1093/grurint/ikac039> [in English].
- UK Law Commission. (2022, July 28). *Digital Assets: Consultation Paper 256*. Para 7.2. <https://www.lawcom.gov.uk/project/digital-assets/> [in English].
- United Wargaming. *Wibe site* <https://united.wargaming.net/ua.html> (last accessed: 12.01.2025). [in Ukrainian].
- Voloshchuk, D., & Zlatin, V. (2023, April 22). **Yevropeiskyi Soiuz** zatverdyyv yedyni pravyla dlya kryptoaktyviv. Yak tse vplyne na yevropeyskyy ta ukrayinskyy rynok [EU approves unified rules for crypto-assets. How this will affect the European and Ukrainian markets]. *Forbes*. <https://forbes.ua/innovations/mica-dlya-kripti-es-zatverdiv-edini-pravila-dlya-kriptoaktiviv-yak-tse-vplyne-na-evropeyskiy-ta-ukrayinskiy-kriptorinok-poyasnyuyut-yuristi-daniil-voloshchuk-ta-vyacheslav-zlatin-21042023-13236> [in Ukrainian]
- Waffentrager: the «Hyperion» project. *World of Tanks*. <https://worldoftanks.eu/uk/content/guide/general/waffentrager-event/> [in Ukrainian]
- World of Tanks. *Wibe site* <https://eu.wargaming.net/support/uk/products/wot/article/10213/> (last accessed: 01.02.2025). [in Ukrainian].
- Zerov, K. (2018) Paeffgen v. Germany: Right to domain name as a property right (Art. 1 of Protocol No. 1 to the Convention, Applications Nos. 25379/04, 21688/05, 21722/05, and 21770/05, September 18, 2007). *Protocol.ua*. [https://protocol.ua/ua/paeffgen_gmbh_proti_nimechchini_pravo_na_domenne_im_ya_e_pravom_vlasnosti_\(st_1_prrotokolu_1_konventsii_zayavi_25379_04_21688_05_21722_05_ta_21770_05_vid_18_veresnya_2007_roku\)/](https://protocol.ua/ua/paeffgen_gmbh_proti_nimechchini_pravo_na_domenne_im_ya_e_pravom_vlasnosti_(st_1_prrotokolu_1_konventsii_zayavi_25379_04_21688_05_21722_05_ta_21770_05_vid_18_veresnya_2007_roku)/) [in Ukrainian].
- Zhang, X. (2011, April). Games in China: Virtual assets and localization. *MultiLingual*, 35–39. <https://www.researchgate.net/publication/279931486> (last accessed: 25.01.2025). [in English].

Roman Maydanyk
Professor, Doctor of Legal Sciences,
Professor of the Department of Civil Procedure
at Taras Shevchenko
National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Maydanyk Roman. Digital thing as Property and its Negotiability

Abstract

The article is devoted to the analysis of a digital thing as property and its negotiability. It is argued that the formation of digital property law is based on the functional approach of introducing digital things into property and law of obligations as property, property or other rights which reflect the essence of a digital thing. It is noted that digital things are property if they have property value, can be alienated and can be enforced by creditors, regardless of their equation to things or recognition as property (obligatory, etc.) rights. It is noted that by their legal nature, digital things are heterogeneous intangible property benefits that exist in electronic form and express value or contractual rights. Different types of digital things are legally characterized by property, obligatory or other rights which determine the nature of rights of a digital thing.

The study applies dialectical, comparative legal, formal and logical, and systemic and structural methods of scientific cognition.

It is proved that the formation of digital property and obligation law inherent in modern law is a global trend characterized by the gradual recognition of certain types of digital things as property equivalent to things or property rights, taking into account the provisions of law and the essence of a digital thing, and the creation of functional equivalents of possession, property rights inherent in traditional property or obligation law, taking into account the peculiarities caused by the intangible nature of digital things.

Keywords: *digital thing, property, property rights, rights in rem, rights in obligation, virtual assets, cryptoassets, digital content, digital file, social media account, in-game assets, carbon credits, issuance of carbon digital assets*